

BIG DEAL

Civilizovana Monotonija

Big Deal: Građanski nadzor primene sporazuma između Kosova i Srbije

BigDeal!

“Osećam se kao da smo se vratili 10 godina unazad, jer su me (kao kosovskog Srbina) prozvali izdajicom zato što sam u skupštini. Nadam se da će nova vlada na Kosovu brzo doći jer nismo imali probleme dok je dijalog tekao.” —**PETAR MILETIĆ**

“Još uvek nemamo slobodu kretanja i to je izazov za kosovske vlasti jer ako postoji pacijent koji je bolestan, ko mora da ode negde, on mora da plati, bilo svojim novcem bilo svojim životom.” —**SEJATIN KAČANIK**

BIG DEAL

Civilizovana Monotonija

S obzirom na zastoje u implementaciji sporazuma između Kosova i Srbije, potrebno je da obe strane, kao i EU, uhvate novi zamah na putu ka normalizaciji odnosa.

“Moja diploma je priznata samo u zemljama koje nisu priznale Kosovo. Moji roditelji su puno uložili u mene. Uložio sam puno truda u svoje obrazovanje. Godine i godine učenja... Za šta? Ni za šta.” —**DRAGIĆ BRDAR, JEDAN OD 12.000 STUDENATA DRŽAVNOG UNIVERZITETA U MITROVICI**

“Ovi sporazumi više nisu privlačni za Brisel, Beograd ili Prištinu.” —**BORKO STEFANOVIĆ, BIVŠI ŠEF SRPSKOG PREGOVARAČKOG TIMA**


Predgovor

Novinar i autor H. H. Munro, poznat pod pseudonimom Saki, proveo je rane 1900-te pokrivajući balkanske ratove 1912-1913. Kratke priče koje je pisao o vremenu provedenom na Balkanu, uključujući i "The Cupboard Of The Yesterdays", ne sastoje se samo od izmišljenih likova sa Balkana, već i kako su njih videli i komentarisali akteri iz Zapadne Evrope.

Pre sto godina, njegova priča kaže da teritorija koju političke i etničke grupe na Balkanu ponovo osvajaju i prisvajaju će biti sve manja, sve dok Jugoistočna Evropa više ne ostane bez ijedne sporne parcele, transformisana u "Bekshila Istoka", aludirajući na primorski grad u Engleskoj, koji se nalazi 120 kilometara jugoistočno od Londona.

Sto godina i nekoliko sukoba kasnije, sporazumi između Kosova i Srbije kojima je posredovala Evropska unija obećavaju normalizaciju odnosa između Beograda i Prištine, prevazilazeći sukobe iz prošlosti, donoseći trajni i konačni mir.

Cilj projekta "Big Deal" je da prati proces normalizacije, ili, kako je Munro rekao, "civilizovane monotonije".



"U poslednje vreme, nakon svakog većeg rata u Jugoistočnoj Evropi došlo bi do smanjivanja teritorije hronično trusnog područja... invazija civilizovane monotonije... prašina formalnosti i birokratske urednosti će se vremenom slegnuti nad znamenitostima... sva ta neobična imena i stvari i mesta koje godinama smatramo delom tzv. balkanskog pitanja, zauvek će ostati u starom ormanu... A šta ćemo zaveštati našoj deci? Razmislite šta će biti njihove vesti sa Balkana u narednih deset ili petnaest godina... Oni će voziti do nekog predgrađa na čaj i pisati o tome kući kao o Bekshilu Istoka".

—SAKI (H. H. MUNRO), "THE CUPBOARD OF THE YESTERDAYS"

Zahvalnica

BIRN Kosovo i Internews Kosova uspostavili su partnerstvo sa Centrom za istraživanje, transparentnost i odgovornost – CRTA iz Beograda kako bi pratili primenu sporazuma kojima je posredovala EU, postupajući kao nezavisni posmatrači. Ovaj izveštaj je deo našeg većeg projekta, BIG DEAL, Građanski nadzor primene sporazuma između Kosova i Srbije. Izveštaj je omogućen zahvaljujući podršci Britanske službe za spoljne poslove i fonda braće Rokfeler.

Istraživanje su sprovedi Vukosava Crnjanski, Raša Nedeljkov, Ivana Savić, Miša Laketić, Vesna Radojević i Jelena Bjelica iz CRTA-e i Jeta Džara, Faik Ispahiju, Nektar Zođani, Pauljina Nuši, Bane Krstić i Bojana Barlovac iz BIRN-a Kosovo i Internews-a Kosova. Izveštaj je napisala Valeri Hopkins.

Istraživanje se oslanja na intervju, koji su sprovedeni sa više od 70 saradnika, uključujući ključne aktere u procesu dijaloga iz cele Srbije, Kosova i Brisela, kao i obične građane na čije živote sporazum i njegova primena utiču. Takođe, u izveštaju navodimo primarne i sekundarne izvore informacija.

CRTA je stekla ugled i kredibilitet u srpskoj javnosti kao posmatrač rada vlade i zastupnik transparentnog i odgovornog donošenja odluka. CRTA nastoji da informacijama osnaži građane i mobiliše javnost da reaguje kada javni funkcionere i institucije nisu odgovorni. Kroz promociju odgovornosti kao osnovne demokratske vrednosti, CRTA utiče na povećanje odgovornosti javnih funkcionera prema građanima, otvorenosti srpskog parlamenta i drugih institucija, kao i transparentnosti javnih finansija.

BIRN Kosovo i Internews Kosova saraduju na produkciji najgledanijih i nagrađivanih televizijskih debata i istraživačkih programa na Kosovu. Internews Kosova i BIRN Kosovo pokrenuli su novu televizijsku platformu „Tema“ u septembru 2012. godine. Prva epizoda okupila je aktere iz obe zemlje u debati bez predsedana, i razgovor o brigama građana u vezi sa standardom života, kao i napretkom i značenjem do tada postignutih sporazuma. Na glavnim televizijskim kanalima na Kosovu i u Srbiji je emitovano devet debata koje obuhvataju pitanja od slobode kretanja do saradnje u oblasti kulture.

Sadržaj

—Predgovor	5
—Zahvalnica	6
—Kratak pregled izveštaja	8
—Uvod	12
—Sporazumi	17
—Sloboda kretanja i robe	20
—Tranzit i vazdušni saobraćaj	25
—Putovanje vozom	25
—Carina i slobodna trgovina	26
—Promene koje utiču na kosovske Srbe, posebno u severnim opštinama	27
—Paralelne strukture	28
—Izbori	29
—Zajednica opština	31
—Bezbednost	34
—Civilna zaštita	36
—Pravosuđe	37
—Dokumenta: diplome, maticne knjige, katastar	39
—Kosovo i svet	41
—Energija i telekomunikacije	43
—Zaključak	45

Kratak pregled izveštaja

Ako su 2012. i 2013. bile godine napretka u odnosima između Kosova i Srbije, 2014. godina označila je velike propuste u tom pogledu. Nakon više godina udaljavanja i tenzija, obe strane su 2013. godine počele da primenjuju sporazume koje su potpisale 2011. i 2012. godine. Zatim, u aprilu 2013. godine, strane su potpisale sporazum – najavljen kao istorijski – koji je otvorio put Srbiji za članstvo u Evropskoj uniji i obećao Kosovu dalji napredak u datom procesu. Strane su 2014 godine održale nekoliko sastanaka i nastavile da primenjuju tehničke sporazume, ali je ovo više bila godina čekanja nego delovanja.

2014. godine zabeležen je ograničen napredak: Četiri pretežno srpske opštine na Kosovu konačno su došle pod de jure kontrolu Prištine, iako uticaj prestonice na terenu praktično ne postoji. Stotinu bivših pripadnika srpske policije integrisano je u policijski sistem Kosova. Srbija je u septembru iznela planove za zajedničke granične prelaze prema standardima EU, što kosovskim Albancima omogućava da preko svog aerodroma lete do Beograda, kao i dogovor da se reše sporovi oko prenosa energije. Ministar spoljnih poslova Kosova Enver Hodžaj bio je i u prvoj zvaničnoj poseti Beogradu 23.10.2014. godine kao prvi ministar koji je to učinio od kada je Kosovo proglasilo nezavisnost 2008. godine.¹

Ipak, pogodan trenutak i dobra volja, koja je postojala godinu dana pre održavanja izbora u Srbiji, na Kosovu i za Evropski parlament, polako blede. Takođe, Služba Evropske unije za spoljne poslove (EEAS) je preusmerila svoju pažnju sa Kosova i Srbije na sukob u istočnoj Ukrajini. Kao zamena Baronese Ketrin Ešton, nova visoka predstavica za spoljne poslove Federika Mogerini ima priliku da u dijalog unese novi život, ali se mora pobrinuti da dijalog dobije prioritet i pored svega što se trenutno događa u susjedstvu EU.

Četiri severne kosovske opštine uglavnom su ostale van dometa Prištine, dok nasilje u određenom obimu i dalje opstaje. Nasilje se rasplamsalo u Mitrovici nakon što je barikada na severnoj strani mosta na reci Ibar privremeno uklonjena i izgrađen „park mira“. Pored toga, i u Srbiji i na Kosovu zabeleženi su ciljani incidenti, posebno nakon fudbalske utakmice za evropske kvalifikacije u oktobru između Albanije i Srbije.² Što duže status kvo u severnim opštinama opstaje – nepostojanje funkcionalnog suda i nepostojanje zajednice srpskih opština, mogućnosti za nezadovoljstvo i nemir ostaju otvorene.

Odnos Srbije sa Kosovom biće ključni deo razgovora o pristupanju EU. Poglavlje 35 paketa za pristupanje, koje se obično čuva za „ostala pitanja“, u slučaju Srbije baviće se neposredno napretkom u normalizaciji odnosa sa

1 Hodžaj je posetio Beograd u okviru okupljanja vladinih ministara iz Zapadnog Balkana pod pokroviteljstvom EU, 23.10.2014. godine. Poseta predsednice Kosova Atifete Jahjaga Beogradu, zakazana za 01.11.2014. godine pod pokroviteljstvom Zapadne grupe za diskusiju, otkazana je. Predsednica Jahjaga je rekla da mora da ostane na Kosovu zbog nastavka političke krize. Za više detalja, vidi Rojters, 31. oktobar. „Proposed Meeting of Western Balkan Leaders Unravels.“ <http://www.voanews.com/content/planned-meeting-of-western-balkan-nations-crumbles/2503182.html>

2 Na Kosovu su do temelja zapaljene dve kuće srpskih povratnika, dok su Molotovljevi kokteli bačeni na sedište Civilne zaštite u Severnoj Mitrovici i na kafić srpskog vlasnika u Kosovu Polju. U Srbiji je zabeležena bujica podmetnutih požara i vandalizma na šest poslovnih objekata u vlasništvu Albanaca u dva grada u Srbiji posle utakmica.

Kosovom. EU, u svom izveštaju o napretku Srbije za 2014. godinu, navodi da bi Poglavlje 35 trebalo da se otvori na početku i da se nastavi zajedno sa drugim poglavljima koje će Srbija da zatvori, dodajući da bi trebalo kreirati platformu za praćenje primene postignutih sporazuma. Nacionalni konvent o Evropskoj uniji, koji predstavlja koaliciju 200 organizacija civilnog društva, trebalo bi da posluži kao platforma za angažovanje srpske Vlade na uključivanju javnosti u pitanja pristupanja EU. Svako poglavlje ima odgovarajuću radnu grupu u Konventu. Međutim, do sada je održana samo konstitutivna sednica radne grupe broj 21, povezana sa poglavljem 35 (9. jula 2014. godine), a od tada radna grupa nije imala nikakvih aktivnosti, nema javno objavljen plan rada, niti razvijenu metodologiju za praćenje implementacije sporazuma.

U ovom izveštaju sagledani su svi sporazumi postignuti između Srbije i Kosova od kada je formalni dijalog uz posredstvo EU započeo u martu 2011. godine, i ponuđene su i određene preporuke:

Za Kosovo, Srbiju i EU:

- Obezbediti jasnoću i nedvosmislenost u tekstu svakog sporazuma kako bi se onemogućilo različito tumačenje kod svake strane. Primera radi, sporazumi o integraciji policije su bili jasni i samim tim primenjeni; sporazumi o pravosuđu i asocijaciji/zajednici srpskih opština su neprecizni i nisu primenjeni.
- Podstaći učešće članova zajednice iz severnih opština u dijalogu i u radu komisija za primenu sporazuma. Ohrabrivati uključivanje građana u dijalog kako bi bili obavešteni o onome o čemu se pregovara u njihovo ime. U anketi koju je sproveo NDI u februaru, zaključeno je da manje od 10 procenata Srba sa severa Kosova zna šta je sadržano u sporazumu o pravosuđu, što ukazuje na potrebu informisanja građana o prethodnim i budućim sporazumima.
- Blagovremeno usaglasiti sporazum o osiguranju za motorna vozila tako da putnici sa Kosova i iz Srbije ne moraju da plaćaju cenu veću nego što plaćaju putnici iz drugih zemalja.
- Otvoriti pregovore za sprovođenje procesa registracije poslovnih subjekata za transfer robe iz Srbije na sever Kosova.
- Otvoriti pregovore o železničkom prevozu i vazdušnom saobraćaju.
- Proširiti dijalog o pitanjima nestalih lica i kulturne baštine.
- Unaprediti kapacitete i sposobnosti oficira za vezu.
- Uspostaviti neposrednu liniju komunikacije između Beograda i Prištine za koju nije potrebno posredovanje EULEX-a, imajući u vidu da EULEX smanjuje broj zaposlenih i planira povlačenje već 2016. godine.

Za Kosovo:

- Formiranje Vlade u Prištini, koja bi omogućila nastavak primene sporazuma i daljeg dijaloga.
- Raditi više sa kosovskim Srbima preko formalnih kanala komunikacije.
- Obezbediti da relevantne institucije istraže svaki navod o nasilju nad manjinskim zajednicama kako bi se pokazala posvećenost bezbednosti manjina

na Kosovu.

- Pronaći rešenje za priznavanje diploma studenata koji su svoje studije završili na Univerzitetu u Mitrovici.
- Usvojiti Zakon o katastru čije usvajanje čeka u Skupštini Kosova.

Za severne opštine na Kosovu:

- Obezbediti slobodu kretanja za EULEX kako bi se primenio sporazum.
- Pronaći formalan način za informisanje građana o tome ko iz zajednice pregovara u Briselu i radi u timu za primenu sporazuma. Aktivnije raditi sa građanima kako bi bili obavešteni o statusu primene sporazuma i o uticaju primene na njihov svakodnevni život.
- Ukloniti sve prepreke slobodi kretanja na glavnom mostu preko reke Ibar.

Za Srbiju:

- Nastaviti posvećenost regionalnoj saradnji, uključujući davanje mogućnosti Kosovu da učestvuje u regionalnim telima i forumima.
- Intenzivirati kontrolu ilegalnih puteva i prolaza na severu Kosova koje koriste krijumčari.³
- Pronaći pravno rešenje za prevazilaženje situacije u kojoj su neki sporazumi proglašeni neustavnim od strane Ustavnog suda u Srbiji.
- Priznati diplome sa Univerziteta u Prištini, kao i sa drugih kosovskih univerziteta.
- Ukloniti prepreke za uvođenje jedinstvenog međunarodnog telefonskog pozivnog koda za Kosovo.
- Ukinuti strukture civilne zaštite, kako bi službenici civilne zaštite mogli da se integrišu u odgovarajuće kosovske institucije.
- Omogućiti međunarodnim nosiocima pasoša da putuju sa Kosova u Srbiju bez prethodnog ulaska u Srbiju.
- Osigurati transparentnost u pregovorima o pristupanju EU u vezi sa Poglavljem 35 i obezbediti široko učešće civilnog društva.

Za EU:

- Proaktivnije pokretati otvorene razgovore o sprovođenju sporazuma, kroz objavljivanje svih postignutih sporazuma i obaveštavanje javnosti o nivou primene. Pratiti primenu sporazuma i prateće izveštaje objaviti u javnosti.
- Insistirajući na primeni postojećih sporazuma, uključujući sporazume koji se odnose na pravosuđe, telefonski pozivni kod, diplome, katastar i asocijaciju/zajednicu srpskih opština.
- Nastaviti sa vezivanjem napretka u dijalogu sa uslovima za pristupanje EU. Kao uslov za dobijanje statusa kandidata, Srbija je pristala da će bezbednosne i pravosudne strukture preneti Kosovu. Sporazum je postignut i Srbija je

³ U svom izveštaju o napretku Srbije za 2014. godinu, Evropska komisija apeluje na Srbiju da preduzme „dodatne mere“ kako bi zaustavila ilegalne prelaze.

započela pregovore. Od tada, ostvaren je donekle značajan napredak u pogledu pravosuđa. EU mora insistirati na punoj primeni obaveza koje je preuzela Srbija.

- Visoka predstavnica Mogerini bi trebalo da oživi dijalog tako što će biti domaćin sastancima na visokom nivou čim Kosovo oformi vladu, kako bi pokazala da je to i dalje glavni prioritet.
- Ranije otvoriti razgovore o Poglavlju 35 u procesu pristupanja EU i primeniti ih horizontalno na druga poglavlja. Pratiti napredak konzistentno.

Uvod

Nakon završetka rata 1999. godine, odnosi između Kosova i Srbije godinama su se udaljavali, a neprijateljstvo je poraslo kada je Kosovo proglasilo nezavisnost u februaru 2008. godine. Kosovski Albanci su imali poteškoće oko slobodnog putovanja u Srbiju, čak i kada su prelazili granicu kako bi stigli u treće zemlje. Privreda Kosova je sputavana trgovinskim embargom u Srbiji, a njegov sistem telekomunikacija i energetike i dalje je tehnički pod kontrolom Srbije.

Primorane od strane Evropske unije, dve vlade su počele redovno da se sastaju 2011. godine kako bi rešile neka od tehničkih pitanja između njih. Prvo su se usmerile na tehničke sporazume o infrastrukturi, slobodi kretanja između teritorija, vraćanju matičnih knjiga i uzajamnom priznavanju diploma, a kasnije su počele na najvišem političkom nivou da se dogovaraju o „normalizaciji odnosa“.

Srpski pregovarač Borko Stefanović, koji je tada bio politički direktor u srpskom Ministarstvu spoljnih poslova, vodio je iscrpne razgovore sa zamjenicom kosovskog premijera Editom Tahiri. Ti početni razgovori su zabeleženi u „Sporazumu“, jednosatnom dokumentarcu pod pokroviteljstvom Evropske unije, u kome je prikazano kako su na kraju pregovarači došli do odluka kroz ustupke sa obe strane u nastojanju da se unaprede funkcionalne veze između njihovih zemalja i kako je moderator EU Robert Kuper bio od presudnog značaja u tom procesu.

Na kraju, visoka predstavnica EU za spoljne poslove i politiku bezbednosti, Ketrin Ešton, uspela je da za stolom u Briselu okupi premijera Kosova Hašima Tačija i premijera Srbije Ivicu Dačića, u oktobru 2012. godine. Ovo je bio prvi zvanični sastanak na nivou premijera od kada je Kosovo proglasilo nezavisnost 2008. godine. Obe strane su se usaglasile da će razmeniti oficire za vezu, formirati specijalnu multietničku jedinicu Policije Kosova koja će štiti spomenike verske i kulturne baštine Srba, i završiti studiju izvodljivosti za autoput Priština – Niš.

Obojica su potpisali „prvi sporazum o načelima kojima se rukovodi normalizacija odnosa“ 19.04.2013. godine. Dok su se tehnički sporazumi fokusirali na odnose između Kosova i Srbije, „Briselski sporazum“, kako je postao poznat, prvenstveno se fokusirao na budućnost etničko srpskog stanovništva na Kosovu. Sporazum u 15 tačaka Prištini je dao de jure kontrolu nad pretežno srpskim opštinama na severu Kosova, dok istovremeno garantuje ograničenu autonomiju za Srbe koji tamo žive preko jedinice Policije Kosova koju predvode Srbi, Apelacionog suda sastavljenog od većinskog broja kosovskih Srba i još uvek neobrazovane asocijacije/zajednice srpskih opština⁴. Plan primene su dogovorili u maju.

Sporazum je pozdravljen sa puno entuzijazma u Briselu, najavljivan kao prekretnica koja će obezbediti dugotrajan mir između ranije dugotrajnih neprijatelja. Učešće vlada obeju zemalja bilo je pod velikim uticajem njihove potrebe da zadovolje EU, čijem se pridruživanju obe nadaju. Srbija je uspela da kroz ovaj

⁴ U sporazumu se naizmenično pominju oba termina, pošto struktura nije usaglašena u Briselu.

proces odredi ono što će ustupiti Kosovu, a da ne prizna formalno državnost Kosova. Njen najteži postupak bio je kada je pristala da ukine svoje vladine strukture koje su funkcionisale na celoj teritoriji. U zamenu za to, kosovske vlasti su pristale da daju ograničenu autonomiju za četiri opštine na severu Kosova sa većinski srpskim stanovništvom i da dozvole formiranje zajednice srpskih opština. Za Kosovo, taj proces je njegovim građanima dao određeni pristup Srbiji – u koju ranije nisu mogli da putuju, i proširio suverenitet na celoj teritoriji Kosova.

Kao posrednik, Evropska unija je dobila pravo da tvrdi da je u njenoj spoljnoj politici ostvaren vrhunac uspeha njene Zajedničke bezbednosne i odbrambene politike (CSDP). Srbija je u januaru 2014. godine dobila datum za otvaranje pristupnih pregovora, a Kosovo je napredovalo u pregovorima o mogućem potpisivanju Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju (SSP).⁵

Ipak, dok se pohvale iz Brisela nastavljaju, političari koji su pregovarali sa obe strane dobili su kritike od svojih birača. Dve trećine Srba iz Srbije podržava dijalog sa Kosovom, dok isti podržava samo polovina kosovskih Albanaca, a manje od deset procenata kosovskih Srba iz opština na severu misli da je Kosovo na pravom putu (u poređenju 24 procenata Albanaca sa istim mišljenjem).⁶ Nacionalisti su kritikovali Srbiju za efektivno priznavanje kosovske državnosti, dok su zamenica kosovskog premijera Edita Tahiri i vlada koju ona predstavlja optuženi da su zacementirali status geta u kome se Kosovo nalazi, a Srbiji dali besplatnu kartu za Evropu. Kritičari kažu da je Brisel povlađivao srpskom premijeru Aleksandru Vučiću i kosovskom premijeru Hašimu Tačiju, dajući im obojici slobodu da zastrane u upravljanju u Srbiji sve dok dijalog teče.

Sporazumi su postignuti iza zatvorenih vrata u salama za sastanke u Briselu. Iako je poznato šta je u načelu dogovoreno, kompletne informacije o sastancima i sporazumima koji su postignuti često ne dopiru do javnosti. Kosovo je objavilo devet tehničkih sporazuma dok je Srbija objavila šest.⁷

Međutim, većina dostupnih dokumenata ne objašnjava sve detalje o tome kako će se sporazumi primenjivati. Ovo je dovelo do toga da oni kojih se sporazumi najviše tiču ostaju u neznanju šta je dogovoreno u njihovo ime, pa samim tim nisu u mogućnosti da koriste prava koja su predviđena sporazumima.

„Nedostaje nam transparentnost.“ – rekla je za Big Deal načelnica Administrativne kancelarije u Severnoj Mitrovici⁸ Adrijana Hodžić. „Ne mogu da vam

5 SSP je pokrenut u Briselu 25.07.2014. godine i verovatno će ga usvojiti Savet Evropske unije u proleće 2015. godine. Važno je pomenuti u vezi sa ovim da je SSP za Kosovo pojednostavljen, u poređenju sa onima koje su potpisale druge zemlje Zapadnog Balkana. Nisu ga ratifikovale sve zemlje EU zato što 5 zemalja članica EU i dalje ne priznaju Kosovo. Ovaj SSP ne stavlja Kosovo na isti put ka EU kao i njegove susede.

6 Anketa koju je sproveo Nacionalni demokratski institut u februaru 2014. godine. <https://www.ndi.org/files/NDI-Kosovo-Feb-2014-Public-Opinion-Research-on-Brussels-Agreement.pdf>

7 Srbija nije objavila sporazume o energiji, telekomunikacijama i diplomama na svom internet portalu. Za sporazume na internet portalu Srbije, vidi <http://www.srbija.gov.rs/kosovo-metohija/index.php?id=82315>. Za sporazume na internet portalu Kosova, vidi <http://www.kryeministri-ks.net/?page=2,191>.

8 Ova kancelarija u Severnoj Mitrovici pod vladom Kosova funkcioniše od maja 2012. godine. a u njoj građani mogu da dobiju pristup neophodnim uslugama od kosovskih institucija.

odgovorim na pitanje koliko je naših građana iz Severne Mitrovice uključeno u tekuće razgovore. Ne znamo čak ni koliko grupa imamo koje se bave različitim pitanjima. Imamo pitanja u vezi sa policijom, sudovima, lokalnom samoupravom, itd.”

Nedostatak poznavanja se manifestovalo kao odbojnost prema sporazumima i nepoverenje u njih. Nedavna anketa pokazala je da se polovina etničkih Albanaca sa Kosova protivi tekućem dijalogu, dok se istom protivi dve trećine kosovskih Srba.⁹ Međutim, iako su građani verovali da su obavešteni o tome, neinformisanost i dalje preovlađuje. Na primer, ista anketa je pokazala da čak sedam od deset ispitanika na severu Kosova smatra da se sporazumom predviđa nova specijalna bezbednosna služba, što nije slučaj. Štaviše, nešto manje od polovine kosovskih Srba sa severa upoznato je sa nadležnostima Zajednice srpskih opština. Iako kosovski Albanci imaju najbolje mišljenje u pogledu ličnih koristi od sprovođenja sporazuma, oni su najmanje upoznati: dve trećine su izjavile da nisu „pročitale niti čule za sporazum“.

Uključivanje aktera iz opština na severu i transparentnost u pogledu njihovog uključivanja, kaže Hodžić, jedini je način da se privoli lokalna zajednica.

„Moramo da znamo ko govori o ovim lokalnim pitanjima i kada ljudi vide da imamo kvalitetne ljude u tim delegacijama koji govore o ovim pitanjima, to je način da se pobrinemo da ljudi razumeju da imamo dobre ljude koji predstavljaju nas i naše potrebe.“

Nejasnoća u nekim sporazumima dovela je i do nekih slučajeva suprotstavljenog tumačenja toga kako ih treba primeniti, što je obema stranama dalo vremena i prostora da promovišu suprotstavljena mišljenja o tome kako bi trebalo sprovesti primenu. Na primer, ključni deo Briselskog sporazuma jeste asocijacija/zajednica srpskih opština. Činjenica da se obe reči (i asocijacija i zajednica) koriste podstakla je dva različita tumačenja strukture, kapaciteta i uloge koju će to telo imati kada bude oformljeno, podižući očekivanja građana u odnosu na to da li bi radije na njega gledali kao na slabije ili jače telo.

Bez obzira na to, dogodilo se nekoliko ključnih stvari koje su nekada delovale nezamislivo, poput stvaranja opština sa srpskom većinom na severu Kosova pod upravom Prištine, mada je stvarna kontrola koju Priština ima i dalje ograničena, dok Beograd i dalje uživa značajan uticaj i autoritet. Isto tako, integracija kosovskih Srba sa severa u Policiju Kosova postavila je čvrst osnov za napredak.

Međutim, napredak nije nepovratan i mnoga pitanja ostaju otvorena. Nije ostvaren napredak u pogledu razmene katastarskih dokumenata, napredak u pogledu formiranja jedinstvenog pravosuđa za sever Kosova, a tenzija od juna oko barikade na mostu između severa i juga Mitrovice ostaje nerešena.

Bivši srpski pregovarač Borko Stefanović rekao je za Big Deal da su posle sporazuma od 19. aprila sve strane izgubile pogodan trenutak za primenu tehničkih sporazuma.

⁹ Isto.

„Ovi sporazumi više nisu privlačni za Brisel, Beograd ili Prištinu.“ – rekao je on. „Mislim da naša vlada, kao i kosovska, sporazume između Stefanovića i Tahirijske jednostavno smatra ništavim i poništenim, ili nebitnim. Kao da ih je Briselski sporazum¹⁰ sve progutao. To je kao da postoji prećutni sporazum između dveju vlada da ne insistiraju previše, dok je EU u međuvremenu rekla „imamo ovaj sjajan novi sporazum koji je zanimljivija igračka od tehničkih sporazuma.“¹¹

Proces primene ove godine dodatno je zakomplikovan izborima u Srbiji održanim u martu. Izbori za Evropski parlament održani u maju ojačali su položaj evroskeptika, što je potisnulo nadu zemalja kandidata da će uskoro moći da pristupe EU. Ove godine su primena sporazuma i nastavak dijaloga najviše omešeni zbog prevremenih izbora održanih na Kosovu u junu, gde i posle četiri meseca od održavanja izbora još uvek nema vlade.

Mali napredak je ostvaren u pogledu primene između marta i septembra, ali kašnjenje koje je nastupilo zbog izbora je predstavljalo samo deo problema. Primenjeni su delovi sporazuma koji su jasno navedeni i definisani u sadržaju, poput integracije policije, usvajanja Zakona o amnestiji na Kosovu i vraćanje matičnih knjiga. Dobar deo Briselskog sporazuma je obavijen dvosmisljenošću. Zatvorenost je bila dobra kada se radilo o finom usaglašavanju strana, ali predstavlja prepreku za primenu, što je jedan od razloga zašto je ostvaren mali napredak u pogledu asocijacije/zajednice opština na severu i integracije sudova u Mitrovici/Vučitrnu, od čega ništa nije dobro definisano u sadržaju sporazuma. Osim toga, srpska „Civilna zaštita“, odnosno strukture civilne zaštite koje su aktivne u četiri opštine na severu, nije raspuštena. Nasuprot tome, te strukture zapošljavaju nove radnike, prema razgovoru sa visokim srpskim političarem i poslanikom srpske skupštine.¹²

Trenutno stanje u vidu polovične primene ostavilo je prostor za opasan vakuum na severu. Takozvani „paralelni sudovi“ ili krivični sudovi koje finansira Srbija, prestali su da prihvataju nove predmete u septembru 2013. godine, u skladu sa implementacionim planom, kojim je predviđeno da se uspostave i puste u rad novi sudovi pod kosovskim sistemom, ali to nije slučaj. Pošto EU-LEX preuzima samo predmete u vezi sa organizovanim kriminalom, korupcijom i ratnim zločinima, postoji ozbiljan pravosudni vakuum u četiri opštine na severu.

„Bojim se da, posebno kada govorimo o kriminalu, posebno o krivičnim delima za koja je predviđena kazna zatvora u trajanju do deset godina, postoji nekakva vrsta pravnog vakuuma koji koriste zlobni ljudi.“ – rekao je za Big Deal srpski pregovarač i direktor srpske kancelarije za Kosovo, Marko Đurić.¹³

10 Briselski sporazum, takođe pominjan kao sporazum od 19. aprila, odnosi se na sporazum koji su potpisali premijeri Tači i Dačić 19.04.2013. godine, za razliku od tehničkih sporazuma koji su postignuti pregovorima između Tahiri i Stefanovića.

11 Ovaj razgovor je obavljen 23. septembra, samo nekoliko dana posle usvajanja novog implementacionog plana za slobodu kretanja, kojim je kosovskim Albancima omogućeno da putuju sa beogradskog aerodroma i kojim su otvorene nove tranzitne granice između Srbije i trećih zemalja.

12 Razgovor sa Aleksandrom Jablanovićem, liderom Srpske liste i poslanikom u Skupštini Srbije ispred Pokreta socijalista ministra rada Vulina, koji je član odbora Skupštine Srbije za Kosovo.

13 Razgovor sa Markom Đurićem, predstavnikom srpske delegacije, održan 25.09.2014. godine.

Dok je vreme bez pune primene teklo, Evropska unija se našla pod pritiskom. Rusko samopouzdanje je postavilo EU pred izazov, čineći je manje bezbednom. Pored toga, nedavni izbori za Evropski parlament pokazuju kako je zasićenost od proširenja u porastu. Visoka predstavnica EU za spoljnu politiku Baronesa Ketrin Ešton prepušta svoju funkciju italijanskoj ministarki spoljnih poslova Federiki Mogerini u vreme kada će njenu pažnju u pogledu napretka na Zapadnom Balkanu verovatno odvratiti sukob u Ukrajini.

Kako vreme prolazi bez novih sastanaka na visokom nivou, i bez napretka, problemi mogu nastati, poput onih koji su usledili posle napuštene fudbalske utakmice između Srbije i Albanije 14.10.2014. godine. Događaj je završen nakon što se dron sa zastavom „velike Albanije“ pojavio iznad terena i posle tuče koja je nastala između fudbalera oba tima i gledalaca. Sukob je nastavljen nasiljem nad poslovnim objektima u Srbiji čiji su vlasnici Albanci i nad srpskim povratničkim zajednicama na Kosovu.

„Posle fudbalske utakmice, osećam se kao da smo se vratili 10 godina unazad, jer su me (kao kosovskog Srbina) prozvali izdajicom zato što sam u skupštini.“ – rekao je za Big Deal Petar Miletić, bivši zamenik predsednika Skupštine Kosova. „Nadam se da će nova vlada na Kosovu brzo doći jer nismo imali probleme dok je dijalog tekao.“

Kosovo još uvek nije oformilo vladu, ni pet meseci nakon opštih izbora. Ako postoji neka prednost ovakvom nastavku političkog ćorsokaka, to je da je srpske predstavnike približio Prištini, jer oni učestvuju u pregovorima oko vladajućih koalicija.

„Takav mi je sada život, da sam dvaput sedmično u Prištini i dvaput sedmično u Beogradu.“ – rekao je za Big Deal lider Srpske liste, najvećeg bloka kosovskih Srba, Aleksandar Jablanović, povodom njegovog učešća u pregovorima za sastav vlade.

Sporazumi

Kada su beogradski pregovarač Borko Stefanović, koji je tada bio politički direktor u srpskom Ministarstvu spoljnih poslova, i zamenica kosovskog premijera Edita Tahiri, počeli da se sastaju u martu 2011. godine, to je bio prvi put da su Srbija i Kosovo sele za pregovarački sto nakon što je Kosovo proglasilo nezavisnost. Sastanci su često bili na naslovnim stranama novina i u velikoj meri nepopularni u domaćoj javnosti. Pregovarači su potpisali svoj prvi sporazum u julu iste godine. Istog meseca, nasilje je buktalo na granici dok je kosovska policija pokušavala da preuzme kontrolu nad graničnim prelazima i nametne kosovsku carinu za robu koja prolazi. NATO mirovnjaci su morali da intervenišu kako bi se stabilizovala situacija.

Tokom tehničke runde takozvanog „dijaloga“, strane sa Kosova i iz Srbije usaglasile su se oko sledećeg, rezimirano i predstavljeno po hronološkom redosledu¹⁴:

delimično
završeno

Sloboda kretanja: Obe strane su se usaglasile, 02.07.2011. godine, da bi njihovi građani trebalo slobodno da putuju „unutar ili preko teritorije druge strane“. Ovo bi bilo omogućeno sistemom ličnih isprava za putovanje građana druge strane „preko granice/administrativne linije“, korišćenjem ulaznih/izlaznih isprava. Svaka strana je pristala da građanima druge strane omogući da slobodno putuju unutar ili preko svoje teritorije. Strane su se usaglasile i oko privremenih rešenja za kupovinu privremenog osiguranja, dok se radi na poslovnom dogovoru o uzajamnom osiguranju za motorna vozila.

završeno

Matične knjige: Takođe, obe strane su se usaglasile, 02.07.2011. godine, da bi trostrana stručna komisija, kojom predsedava EULEX, utvrdila propuste u matičnim knjigama za period pre 1999. godine. Srbija je pristala da napravi kopije originalnih matičnih knjiga, koje bi se, nakon što ih overi EULEX, vratile Kosovu.

bez
napretka

Katastar: Strane su se usaglasile, 02.09.2011. godine, da obezbede celokupnu katastarsku evidenciju za Kosovo kroz sličan proces kako je određeno sporazumom o matičnim knjigama: trostrani timovi, kojima predsedava EU, skeniraju i overavaju dokumenta za period pre 1999. godine. Svaki bi uporedila tehnička agencija na Kosovu, a u slučaju neslaganja, u okviru sudskog mehanizma, žalbe bi rešavao Vrhovni sud Kosova.

završeno

Carinski pečati: Takođe, strane su se usaglasile, 02.09.2011. godine, da se prihvate pečati Carine Kosova i obećale da će obezbediti slobodu kretanja robe u skladu sa Sporazumom CEFTA, Sporazumom o slobodnoj trgovini u Centralnoj Evropi.¹⁵

¹⁴ Ceo sadržaj sporazuma može se pronaći na internet portalu Kosova: <http://www.kryeministri-ks.net/?page=2,191> i na internet portalu srpske vlade: <http://www.srbija.gov.rs/kosovo-metohija/index.php?id=82315>.

¹⁵ Srbija je, 2006. godine, u okviru Sporazuma CEFTA, prihvatila Kosovo kao nezavisni carinski prostor.

Uzajamno priznavanje diploma: Obe strane su se usaglasile, 21.11.2011. godine, da zatraže od Evropske univerzitetske asocijacije da overi univerzitetske diplome za potrebe druge strane, bilo za visoko obrazovanje bilo za zapošljavanje u javnom sektoru. EU je rekla da će uložiti sve napore kako bi primena počela do januara 2012. godine.

delimičan
napredak

IBM¹⁶: U kontekstu EU, IBM je skraćenica za „Integrated Border Management (Integrirano upravljanje granicom)“ i predstavlja ključnu komponentu članstva. Pošto Srbija ne priznaje Kosovo, njoj je prihvatljiviji termin „Integrated Boundary Management (Integrirano upravljanje administrativnom linijom)“. U pregovorima, korišćena je samo skraćenica „IBM“, koja je statusno neutralna. Strane su se usaglasile, 02.12.2011. godine, da će primeniti IBM koncept EU, pristajući da postepeno uspostave zajedničke granične prelaze „što je pre moguće“. Usaglasile su se da uvedu uravnoteženo prisustvo službenika na svakoj strani i da ne pokazuju nikakve državne simbole. Takođe, strane su se usaglasile da na šest graničnih prelaza budu prisutni službenici EULEX-a.

delimičan
napredak

Regionalno predstavljanje i saradnja: Strane su se usaglasile, 24.02.2012. godine, privremeno, da će se naziv Kosovo pojavljivati sa zvezdicom u regionalnim telima, sa fusnotom u kojoj se pominje Rezolucija 1244 Saveta bezbednosti UN i mišljenje MKS o proglašenju nezavisnosti Kosova. Dodatno su se usaglasile da se u svakom novom sporazumu pored naziva Kosovo stavi zvezdica.

delimičan
napredak

Telekomunikacije: Strane su se usaglasile, 08.09.2013. godine, da EU i Međunarodna unija telekomunikacija Kosovu dodele njegov pozivni kod sa tri broja i da se ukinu tri koda koje Kosovo koristi (Srbija i Slovenija za fiksni, Slovenija i Monako za mobilni) do januara 2015. godine. Takođe, strane su se usaglasile da usklade spektar za Globalni sistem za mobilne komunikacije (GSM) i televizijski signal, gde su obe strane pristale da neće namerno narušavati „granicu/administrativnu liniju“ druge strane.

bez
napretka

Energija: Strane su se usaglasile da njihova tela za prenos energije, KOSTT sa Kosova i EMS iz Srbije, potpišu bilateralni sporazum u roku od tri meseca, kojim će se uspostaviti i urediti odnosi između dva operatera sistema prenosa. Oba regulatorna tela je trebalo da izdaju licence za trgovinu (uvoz, izvoz, tranzit) i snabdevanje svojim distributivnim preduzećima. Takođe, strane su se usaglasile da će u skladu sa kosovskim zakonom uspostaviti novo preduzeće koje bi obezbedilo usluge distribucije za opštine na severu sa srpskom većinom. Takođe, Kosovo i Srbija su se usaglasili da će, ubuduće, pronaći zajednički način za rešavanje potraživanja koja imaju jedno prema drugom za korišćenje linija prenosa, pristajući na međunarodnu arbitražu u slučaju da se ne nađe rešenje u roku od 6 meseci.

delimično
završeno

¹⁶ Dok Kosovo liniju između sebe i Srbije naziva granicom, Srbija je naziva „administrativnom linijom“.

Za svaki od sporazuma bio je predviđen implementacioni plan, kao i komisija za primenu koja bi nadgledala njegov napredak.

Baronesa Ketrin Ešton je okupila premijere kako bi se usaglasili oko „Prvog sporazuma o načelima rukovođenja normalizacijom odnosa“, koji je potpisan 19.04.2013. godine. U njemu su sadržani sledeći sporazumi:

završeno

Uspostavljanje četiri opštine: Strane su se usaglasile da će se u četiri opštine na severu organizovati opštinski izbori 2013. godine uz pomoć OEBS-a, prema kosovskim zakonima i u skladu sa međunarodnim standardima.

bez napretka

Uspostavljanje asocijacije/zajednice srpskih opština: Strane su se usaglasile da će se nakon završetka izbora uspostaviti asocijacija/zajednica deset opština na Kosovu sa srpskom većinom, a koje će imati „pun uvid u oblasti privrednog razvoja, obrazovanja, zdravstva, urbanističkog i ruralnog planiranja“, kao i druge nadležnosti koje im dodele centralne vlasti. Članstvo u asocijaciji/zajednici je otvoreno svakoj drugoj opštini, ako na to pristanu sve članice. Asocijacija/zajednica će se oformiti statutom, po istom osnovu kao i kod postojećeg statuta Asocijacije opština na Kosovu. Opštine učesnice „imaće pravo da sarađuju u izvršavanju svojih ovlašćenja preko zajednice/asocijacije kolektivno“, u skladu sa Evropskom poveljom o lokalnoj samoupravi i zakonima Kosova. Telo će imati ulogu predstavljanja pred centralnim vlastima i imaće sedište u savetodavnom veću zajednica u tu svrhu.

delimično završeno

Policija i bezbednost: Policija Kosova (PK) će biti jedina policija koja funkcioniše na teritoriji Kosova. Svaka policija koja funkcioniše na severu Kosova integrisaće se u PK i sve plate isplaćivaće to telo. Pripadnici drugih srpskih bezbednosnih struktura dobiće mogućnost da uđu u slične kosovske strukture.

Jedan regionalni komandir nadgledaće četiri opštine na severu sa srpskom većinom (Severna Mitrovica, Zvečan, Zubin Potok i Leposavić). Komandir će biti Srbin, a imenovaće ga Ministarstvo unutrašnjih poslova „sa spiska koji predlože četiri gradonačelnika u ime zajednice/asocijacije“. Sastav regionalne jedinice odražavaće etnički sastav četiri opštine. Poseban regionalni komandir za Južnu Mitrovicu, Srbicu i Vučitrn biće određen, ali će regionalni komandir jedinice koja obuhvata četiri opštine na severu sarađivati sa drugim regionalnim komandirima.

bez napretka

Pravosuđe: Strane su se usaglasile da će se postojeći pravosudni organi integrisati u kosovski sistem. Apelacioni sud u Prištini uspostaviće veće sastavljeno od većinskog broja kosovsko srpskih sudija koji će radom pokrivati sve opštine sa većinskim brojem kosovskih Srba.

Odsek ovog Apelacionog suda, sastavljen od administrativnog osoblja i sudija, imaće trajno sedište u Severnoj Mitrovici. Svako veće gore navedenog odseka biće sastavljeno od većinskog broja kosovsko srpskih sudija.

Ostalo: Takođe, obe strane su se usaglasile da će se razgovori o energiji i telekomunikacijama intenzivirati i završiti do 15.06.2013. godine.

delimično
završeno

Obe strane su se usaglasile da nijedna neće blokirati, niti podsticati druge da blokiraju, napredak druge strane na putu ka EU.

delimičan
napredak

Na kraju, strane su se usaglasile da će obrazovati komisiju za primenu sporazuma, uz posredstvo EU. Glavni pregovarač svake zemlje na čelu je odgovarajuće komisije za primenu. Isti nadgleda rad komisije za primenu koja se bavi svakim određenim pitanjem.

završeno

Ostvaren je neznatan napredak u primeni od kada je postignut sporazum u aprilu 2013. godine ali nisu otvorene nove teme.

Sloboda kretanja i robe

Po okončanju rata 1999. godine, trgovina i kretanje ljudi i robe između Kosova i Srbije je ograničeno, da bi se dodatno pogoršalo nakon što je Kosovo proglasilo nezavisnost 2008. godine. Međutim, situacija se znatno popravila od kada su postignuti prvi sporazumi 2011. godine, mada postupak predviđen sporazumom nije u celosti funkcionisao do maja 2013. godine. Još prepreka za slobodno putovanje ukinuto je u septembru 2014. godine, tako da kosovski Albanci sada mogu da prelaze preko beogradskog aerodroma Nikola Tesla. Tek treba razgovarati o železnici i vazдушnom saobraćaju.

Misija UN na Kosovu (UNMIK) preuzela je kontrolu nad izdavanjem ličnih isprava, putnih isprava, registarskih tablica¹⁷, kao i predstavljanje Kosova u međunarodnoj trgovini, od 1999. godine. Ovo je zakomplikovano kada je Kosovo proglasilo nezavisnost jer je to značilo kraj administrativnih funkcija UNMIK-a tog jula. Srbija je nastavila da izdaje odgovarajuće isprave kao što su pasoši i registarske tablice. Kosovo, kao nova nezavisna država, počelo je da izdaje i svoje. Carinski pečati, na kojima je ranije stajalo „Carina UNMIK-a“, sada su imali natpis „Carina Kosova“, zbog čega su postali neprihvatljivi za Srbiju, a što je dovelo do uvođenja embarga na robu sa Kosova. Kosovski pasoši, simbol državnosti, takođe nisu prihvaćeni, a građani Kosova nisu mogli da uđu u Srbiju, izuzev ako su imali jugoslovenski ili srpski pasoš, ili pasoš neke druge zemlje.¹⁸ Vožnja privatnog vozila predstavljala je dodatni problem, pošto Srbija nije priznala vozačke dozvole UNMIK-a ili Kosova.

Ovo se nastavilo do postizanja sporazuma o slobodi kretanja u julu 2011. godine, kojim je građanima Kosova omogućeno da putuju u Srbiju koristeći svoje kosovske lične karte. Po dolasku na teritoriju Srbije, oni moraju da pribave ulaznu ispravu koja im omogućava boravak do 90 dana. Ista isprava se pokazuje na izlazu iz Srbije.

¹⁷ Ove registarske tablice su na prednjoj strani imale oznaku „KS“ za Kosovo.

¹⁸ U retkim slučajevima, lične karte koje je izdao UNMIK prihvataju se u zavisnosti od slučaja do slučaja.



„Još uvek nemamo slobodu kretanja i to je izazov za kosovske vlasti jer ako postoji pacijent koji je bolestan, ko mora da ode negde, on mora da plati, bilo svojim novcem bilo svojim životom.“

—SEBASTIAN
KAČANIK, NVO
„POTROŠAČ“

Posle godinu dana pregovora, Srbija i Kosovo su se usaglasili u Briselu, 04.09.2014. godine, da izgrade trajne objekte na graničnim-adminstrativnim prelazima.

Još uvek ne postoji rešenje za ljude iz zemalja koje ne izdaju nacionalne lične karte, izuzev ako uđu u Srbiju pre nego što stignu na Kosovo.¹⁹ Jedino rešenje je da uđu u Srbiju preko treće zemlje, poput Crne Gore ili Makedonije, što, na primer, znatno produžava putovanje vozilom. Ako uđu u Srbiju pre nego što uđu na Kosovo, imaju 90 dana da ponovo uđu u Srbiju, pod uslovom da nisu napustili Kosovo i ponovo ušli iz neke druge susedne zemlje.

Srbija je odlagala primenu sporazuma o graničnim tačkama pod zajedničkom upravom do decembra 2012. godine, ali su sada kontrolni punktovi smešteni zajedno i pod zajedničkom su kontrolom. Njima rukovode službenici i sa Kosova i iz Srbije. EULEX prati i savetuje, ali više ne vrši aktivno kontrolu pasoša ili carine, što je bila njegova osnovna dužnost na dva prelaza na severu do sredine 2014. godine. Sporazum o početnom izgledu trajnih prelaza postignut je u septembru 2014. godine. Međutim, u svom izveštaju o napretku Srbije za 2014. godinu, Evropska komisija je rekla da Srbija mora da učini više kako bi zatvorila ilegalne prelaze na granicama/adminstrativnim linijama koje koriste krijumčari.

S obzirom na to da Kosovo nije član sistema zelenog kartona koji omogućava međusobno priznavanje auto osiguranja u evropskim zemljama, međusobno priznavanje osiguranja je stvar koja se tiče Kosova i Srbije. Prema sporazumu o IBM-u iz 2011. godine, ljudi koji putuju sa jedne teritorije na drugu moraju da plate skupo osiguranje na prelazu.²⁰

Kada je sporazum o osiguranju prvi put primenjen, tokom prva četiri meseca 2012. godine, putnički saobraćaj vozila iz Srbije na Kosovo je prepolovljen, a ljudi u Srbiji, posebno etnički Albanci sa juga, tvrdili su da ih je cena odvojila od poslovnih i porodičnih veza na Kosovu.²¹ Oni koji ulaze na Kosovo sa srpskim registarskim tablicama moraju da plate osiguranje koje košta 20 EUR za jednu sedmicu, 40 EUR za 15 dana ili 80 EUR za jedan mesec.²² Oni koji ulaze iz drugih zemalja plaćaju 30 EUR za 15 dana ili 41 EUR za jedan mesec.²³

Nakon lobiranja političara sa juga Srbije, Kosovska vlada je u oktobru 2013. godine odlučila da plati osiguranje za etničke Albance koji žive u Preševu, Medveđi i Bujanovcu²⁴ a koji žele da putuju na Kosovo.²⁵ Do sada, vlada je potrošila

19 Građani sledećih zemalja nemaju nacionalnu ličnu kartu: Australija, Kanada, Danska, Irska, Indija, Japan, Novi Zeland, Norveška, Ujedinjeno Kraljevstvo i Sjedinjene Američke Države.

20 Centar za regionalizam, Praćenje primene sporazuma postignutog između Kosova i Srbije u oblasti slobode kretanja ljudi i robe, Novi Sad, 2013. godine.

21 http://www.setimes.com/cocoon/setimes/xhtml/en_GB/features/setimes/blogreview/2012/04/28/blog-03

22 Vidi cenovnik Osiguravajućeg biroa Kosova: <http://www.bks-ks.org/static/uploads/publications/tarifaf/tarifa0.png>

23 Vidi cenovnik Osiguravajućeg biroa Kosova: <http://www.bks-ks.org/static/uploads/publications/tarifaf/tarifa1.png>

24 Odluka 02/151 Vlade Kosova od 11.10.2013. godine.

25 Vlada Kosova je potrošila 315.000 EUR pokrivajući troškove u 2013. godini, a do sada je u 2014. godini potrošila 620.000 EUR, prema izjavi portparola Ministarstva finansija.

bez napretka

delimičan napredak

2011

Katastar

Uzajamno priznavanje diploma

IBM

2012



Regionalno predstavljanje i saradnja

2013

Pravosuđe

Telekomunikacije

Uspostavljanje četiri opštine i asocijacije/zajednice srpskih opština



Nijedna neće blokirati

SPORAZUMI
SRBIJA
KOSOVO

2011

2013
2013
2013

2011
2011

2012
2013

2011
2011

2013
2013

2011

2013
2013

2013

delimično
završeno

završeno



Sloboda kretanja

Carinski pečati

Matične knjige



Energija

Komisija za primenu
sporazuma



Opštinski izbori

Policija i bezbednost

Razgovori
o energiji i
telekomunikacijama

Godina

Bez napretka

Delimičan napredak

Delimično završeno

Završeno

2011

1

2

1

2

2012

1

2013

3

1

3

2

Ukupno

4

4

4

4

skoro jedan milion EUR.

Oni koji ulaze u Srbiju sa kosovskim tablicama plaćaju 105 EUR za mesečno osiguranje, što je jedina cena i jedini period koji je dostupan. Ovo je prilično velika cena imajući u vidu prosečnu mesečnu zaradu na Kosovu koja iznosi oko 436 EUR.²⁶ Takođe, oni koji ulaze u Srbiju sa kosovskim tablicama moraju da kupe probne tablice „PROBA“ po dodatnoj ceni od 5 EUR za dan putovanja. Na prelazu Jarinje, proces ulaska u Srbiju je veoma komplikovan. Kiosk, koji se nalazio na granici za prodaju osiguranja ljudima koji voze sa RKS (za „Republiku Kosovo“) tablicama, zatvoren je. Izvori sa granice koji su želeli da ostanu anonimni iz straha za svoj posao objasnili su da srpska vlada nije želela da se osiguranje prodaje na granici.²⁷ Umesto toga, putnici sa Kosova moraju da parkiraju svoje vozilo na granici, da hodaju ili stopiraju kako bi prešli oko 1,5 kilometar da bi kupili osiguranje, a zatim se vratili na granicu.

„Još uvek nemamo slobodu kretanja i to je izazov za kosovske vlasti jer ako postoji pacijent koji je bolestan, ko mora da ode negde, on mora da plati, bilo svojim novcem bilo svojim životom.“ – kaže Seljatin Kačanik, direktor NVO Potrošač.

Postoje velike komplikacije u pogledu ugovaranja uzajamno prihvaćene šeme osiguranja, pošto je većina osiguravajućih društava u privatnom vlasništvu koje, kako vlada kaže, ne može da uredi.

„Ne postoji sporazum koji bismo mogli da postignemo a koji bi naterao privatne kompanije da promene svoju cenu... lobi osiguravajućeg društva je jak, a većinom se radi o stranim kompanijama.“ – kaže Borko Stefanović, koji je pregovarao o slobodi kretanja na srpskoj strani.²⁸ „Sve što možemo da uradimo je da dozvolimo ljudima da uđu.“ Međutim, on ističe da vlada ima uticaj na imenovanje direktora osiguravajućeg društva Dunav koje je u vlasništvu države.

„Postoje neka međunarodna pravila u igri kada govorimo o osiguranju, a država je krajnji kontrolor koji određuje način funkcionisanja osiguravajućih društava.“ – rekao je Marko Đurić za Big Deal. „Svakako, naša je obaveza da se rukovodimo interesima naroda a ne interesima nekog biznisa i bićemo konzistentni do kraja.“²⁹

Savet Biroa, organizacije koja upravlja multilateralim zelenim kartonom koji se koristi u većem delu Evrope, pristao je da postupa kao posrednik u razgovorima između Kosova i Srbije oko međusobnog priznavanja osiguranja, ali i dalje postoje neka neslaganje oko suštine rešenja.³⁰

Vljora Obertinca, direktorka Odeljenja za zeleni karton u Birou Kosova, obećala je 07.10.2014. godine da će se pitanje rešiti u roku od nekoliko meseci.

„Kosovo će dobiti zeleni karton i pomoći rešavanje pitanja koje pravi prepreku izvozu, i olakšaće izdavanje zelenog kartona preko pouzdane države

²⁶ Prosečna zarada za građane Kosova u septembru 2014. godine, prema podacima Kosovske agencije za statistiku.

²⁷ Poseta Big Deal Jarinju, u oktobru 2014. godine.

²⁸ Razgovor sa Borkom Stefanovićem od 23.09.2014. godine.

²⁹ Razgovor sa Markom Đurićem obavljen 25.09.2014. godine.

³⁰ Vidi izveštaj Vlade Kosova od oktobra 2014. godine. o stanju stvari, strana 25.

Zapadne Evrope.³¹ – rekla je ona.

U razgovoru, zamenica premijera Tahiri rekla je za Big Deal da će se uslovi za niže cene osiguranja pripremiti do januara 2015. godine.³²

Tranzit i vazdušni saobraćaj

Obe strane su se usaglasile 16.09.2014. godine da se stanovnicima Kosova dozvoli putovanje preko Srbije do novih tranzitnih prelaza za Bugarsku i Makedoniju (pored postojećih prelaza za Hrvatsku i Mađarsku), efektivno od 16. novembra.³³ Takođe, stanovnicima Kosova je dato pravo da lete sa beogradskog međunarodnog aerodroma koristeći svoje lične karte, počev od 22. septembra. Na kraju, biće im dozvoljeno da lete i sa niškog aerodroma.

Član tima Big Deal sleteo je na beogradski aerodrom Nikola Tesla u oktobru i otišao za Podgoricu, Crna Gora, koristeći svoju kosovsku ličnu kartu, potvrđujući tako da se dogovor primenjuje.

Putovanje vozom

Postoji još jedno pitanje u vezi sa slobodom kretanja, ali ono nije postavljeno u toku dijaloga u Briselu: a to je o srpskom vozu koji, od oktobra 2013. godine, saobraća iz Severne Mitrovice do Kraljeva, sa vezom za Beograd i dalje.

„Ovaj voz je van kontrole organa železnice Kosova.“ – rekla je zamenica premijera Tahiri za Big Deal.³⁴

UNMIK železnica upravljala je svim železničkim linijama na Kosovu od 2000. do 2008. godine. Železnice Kosova preuzele su kontrolu od UNMIK-a 2008. godine. Međutim, Srbija je u martu 2008. godine „povratila“ kontrolu nad linijom dugom 50 kilometara između Leška i Zvečana. Voz iz Srbije do Zvečana počeo je da saobraća u junu 2008. godine. Usluga je proširena na Severnu Mitrovicu u oktobru 2013. godine.

Lideri železničkih kompanija sa Kosova, TrainKos i InfraKos, kažu da nisu primili nikakvu naknadu od Železnica Srbije za korišćenje njihove imovine, železničkih pruga.

„Ne daju nam nikakav novac; ovo je nelegalna okupacija, čak invazija.“ – rekao je za Big Deal vođa sindikata Železnica Kosova, Sabet Tači.³⁵

Carina i slobodna trgovina

Srbija i Kosovo su postigli sporazum o carinskim pečatima 2. septembra 2011. godine, a primena je počela kod obe strane krajem istog meseca. Sporazum se zasniva na načelima Sporazuma o slobodnoj trgovini u Centralnoj Evropi (CEFTA), trgovinskom sporazumu između zemalja jugoistočne Evrope koje nisu

31 Izjava Vljore Obertina od 07.10.2014. godine u Prištini.

32 Razgovor sa zamenicom premijera Tahiri u Prištini, obavljen 21.10.2014. godine.

33 Granični pretazi su Kelebija (GP između Srbije i Mađarske), Gradina (GP između Srbije i Bugarske), Preševo (GP između Srbije i Makedonije).

34 Izjava za Prishtina Insight od marta 2014. godine. Za više informacija, vidi <http://www.balkaninsight.com/en/article/train-to-serbia-leaves-kosovo-steaming>

35 Razgovor sa Sabetom Tačijem u Kosovom Polju, obavljen u martu 2014. godine.

članice EU. Time je uklonjen trogodišnji embargo na uvoz robe sa Kosova u Srbiju.

Sporazum je prvobitno primenjen na četiri granična prelaza, dok su barikade i blokade puta sprečavale prevoz robe na prelazima Jarinje i Brnjak na severu. Ovi nemiri su doveli do kontraembarga koji je uvelo Kosovo za robu iz Srbije. Pat pozicija je rešena sporazumom o IBM-u u decembru 2011. godine, kojim je planirano da se carinski službenici stave pod isti krov. To se polako ostvaruje, uz prekretnicu koju je obeležio sporazum od septembra 2014. godine o nacrtu projekta za izgradnju trajnih kontrolnih punktova koji će biti smešteni zajedno.

Obe strane su postigle sporazum o prikupljanju carinskog prihoda na Jarinjju i Brnjaku 17. januara 2013. godine, kako bi se prikupljao novac koji će se uplaćivati u poseban fond za razvoj četiri opštine na severu. Naplata je počela bez incidenata 14. decembra 2013. godine. EULEX je i dalje prisutan na granici, pri čemu, prema navodima zvaničnika Carine Kosova, nije bilo većih problema. Kosovske vlasti naplaćuju akcizne dažbine, uključujući PDV. Portparol EU rekao je za BIRN Kosovo da će do sredine septembra biti prikupljeno više od 3 miliona EUR u fond.³⁶

Kao rezultat sporazuma, trgovina između dve zemlje znatno je uvećana u skladu sa sporazumom o carini. Prema navodima Adrijatika Staviļjacija, portparola Carinske agencije, izvoz sa Kosova u Srbiju povećan je u poređenju sa prošlom godinom. Statistika pokazuje povećanje od 185% – sa 7,7 miliona EUR u 2013. godini na procenjenih 22,5 miliona EUR u 2014. godini.³⁷

Uprkos povećanju obima trgovine, i dalje postoji velika neravnoteža u trgovini. Prema navodima Staviļjacija, uvoz iz Srbije na Kosovo procenjen je na 255,6 miliona EUR u 2010. godini i 280 miliona EUR u 2013. godini, uz procenu uvoza od strane Srbije na čak više od 300 miliona EUR.³⁸

Prema navodima opštinskih zvaničnika u Mitrovici, koji vrše registraciju srpskih kompanija, postojali su veliki birokratski izazovi u odnosu na to kako tačno primeniti sporazum o slobodnoj trgovini. Prema prvobitnom shvaćanju sporazuma, srpske kompanije koje već posluju na severu Kosova nisu morale da se iznova registruju pod uslovom da su poslovale i pre 19. aprila 2013. godine. Međutim, kosovska carinska agencija je insistirala na tome da se sve kompanije registruju iznova preko zahtevnog procesa za koji jedan od zvaničnika na Kosovu kaže da nije u duhu sporazuma.³⁹

Razvojni fond za sever Kosova uspostavljen je 13. decembra 2013. godine, dan pre nego što je počela naplata carine na Jarinjju i Brnjaku. Novac sakupljen preko carine od „kompanija koje posluju i robe koja je namenjena lokalnom stanovništvu u opštinama na severu“ prebacuje se u Razvojni fond, kako je predviđeno kosovskim zakonom.

Fond nije uspostavljen na vreme – što je bila obaveza Kosova. Sporazum

³⁶ Razgovor sa specijalnim predstavnikom EU Samuelom Žbogorom, obavljen u septembru 2014. godine.

³⁷ Razgovor sa Staviļjacijem, obavljen u septembru 2014. godine.

³⁸ Centar za regionalizam, Praćenje primene sporazuma postignutog između Kosova i Srbije u oblasti slobode kretanja ljudi i robe. Novi Sad, 2013. godine.

³⁹ Razgovor sa kosovskim zvaničnikom u Severnoj Mitrovici, obavljen u septembru 2014. godine.

o naplati carine postignut je u Briselu 17. januara 2013. godine i predviđao je uspostavljanje fonda u roku od sedam dana od dana postizanja sporazuma. Međutim, za pitanja u vezi sa utvrđivanjem pravnog okvira za fond, jedino rešenje je bilo da se fond inkorporira u polugodišnju reviziju budžeta koju vrši Skupština Kosova.⁴⁰ Zakon o budžetu, u kome je sadržana odredba o razvojnom fondu, usvojen je 25. jula 2013. godine, a predsednica Kosova ga je potpisala 2. septembra 2013. godine. Međutim, prema navodima zamenice premijera Edite Tahiri, „u međuvremenu nije rađeno na pripremi“. Prema izveštaju Vlade Kosova, zvaničnici EU su odredili da bi sa naplatom carine trebalo sačekati do završetka lokalnih izbora u novembru.

U tročlanom odboru koji je odgovoran za određivanje projekata nalaze se specijalni predstavnik EU Samuel Žbogar, kosovski ministar finansija Besim Bećaj i predstavnica srpske zajednice Danijela Zubac. Odbor tek treba da donese odluku o upotrebi novca.

Prema sporazumu, „Razvojni fond se može uvećati kroz dodatne doprinose donatora, u skladu sa zakonima Kosova“, ali do sada u fond nije prikupljen novac iz drugih izvora osim carinskog prihoda.

Promene koje utiču na kosovske srbe, posebno u severnim opštinama

Srbija je obećala, u sklopu Briselskog sporazuma, da će raspustiti svoje upravljačke strukture na teritoriji Kosova i da će se četiri opštine na severu formirati prema kosovskim zakonima. Srbi sa severa i ostataka Kosova dobili bi autonomiju u oblastima obrazovanja, kulture, zdravstva i urbanističkog planiranja. Te dužnosti bi nadgledala asocijacija/zajednica opština sa srpskom većinom. Novi sporazum će kosovskim Srbima – i Beogradu – dati vlast bez predsedana na nacionalnom nivou, dok je nivo autonomije koji će biti odobren asocijaciji/zajednici i dalje predmet žestoke rasprave. Iako se 400 srpskih policajaca pridružilo Policiji Kosova, činjenica da zajednica opština nije formirana, kako je predviđeno sporazumom, kao i da pravosuđe ne funkcioniše, predstavlja prepreku po stabilnost.

Paralelne strukture

I nakon okončanja rata na Kosovu 1999. godine, Srbija plaća zaposlene na celoj teritoriji Kosova preko tela koja se nazivaju „privremena veća“. Prema istraživanju srpskih novinara, ima više od 5.100 izabраниh ili postavljenih ljudi na srpskom platnom spisku koji rade u lokalnoj upravi ili javnim preduzećima, uključujući škole i bolnice na teritoriji Kosova, u 29 opština. Najveći broj ljudi (840) nalazi se u Prištini, dok Severna Mitrovica ima 614, Leposavić 510, Zubin Potok 399 i Zvečan 242.⁴¹ Neki od ovih ljudi zvanično rade u kosovskim institucijama i primaju dve plate. Drugi nemaju radno mesto i posao, ali i pored toga primaju platu.

⁴⁰ Izveštaj o toku Briselskog dijaloga i procesu implementacije sporazuma, objavljen januara 2014. godine.

⁴¹ Podaci koje je obezbedio Ivan Angelovski u emisiji Insajder srpskog servisa B92. Plate za tih 5.106 ljudi srpsku vladu koštaju skoro 2.175.000 EUR mesečno.

Vlada Srbije je potrošila 634 miliona EUR na Kosovu u 2012. i 2013. godini, što je prosečno 867.000 EUR dnevno.⁴² Vlada Kosova ove i druge strukture naziva „paralelnim strukturama“. Naziv je okvirni termin koji se odnosi na institucije na Kosovu koje finansira Srbija, ali se često koristi za jedinice civilne zaštite koje funkcionišu u opštinama na severu, za koje Kosovo i Evropska unija žele da budu raspuštene, a da se kadar koji je u njima zaposlen uključi u odgovarajuće kosovske institucije.

U širem smislu taj termin se odnosi na institucije, poput škola, bolnica ili opština, koje pružaju usluge Srbima koji žive na Kosovu. „Ne možete ove institucije nazivati „paralelnim institucijama“ – kaže opštinski zvaničnik u Mitrovici, „zato što su to jedine institucije koje pružaju usluge ljudima kojima su one potrebne.“⁴³

U mnogim slučajevima, bez sredstava koje obezbeđuje Vlada Srbije važne usluge koje se pružaju ljudima koji žive na Kosovu prestale bi da postoje. Prema podacima opštinskog zvaničnika u Severnoj Mitrovici, bolnica u tom gradu ima 1.560 zaposlenih. Vlada Kosova obezbeđuje sredstva za otprilike 225 plata,⁴⁴ dok Vlada Srbije obezbeđuje ostatak novca. Prema oceni zvaničnika, svakako da je 225 plata nedovoljno, jer je bolnici za funkcionisanje potrebno ako ne svih 1.560 zaposlenih, a ono najmanje 1.000⁴⁵. Isto se može reći i za druge institucije: one su finansirane srpskim novcem, ali kosovska vlada jedva da je namenila deo novca koji je potreban za finansiranje budžeta tih institucija.

U okviru Briselskog sporazuma, Srbija je preuzela obavezu da raspusti četiri opštine na severu koje odgovaraju Beogradu i da održi izbore za lokalnu upravu pod Kosovom.

Izbori

Opštine na severu sa većinski srpskim stanovništvom održale su 3. novembra 2013. godine, uz pomoć Organizacije za evropsku bezbednost i sigurnost (OEBS), svoje prve izbore od kada je Kosovo proglasilo nezavisnost. To se desilo uprkos atmosferi zastrašivanja i nasilja u Severnoj Mitrovici, koju su stvarali protivnici Sporazuma i prisile od strane Beograda na zaposlene da glasaju. Nakon izbora, opštine su usvojile opštinske statute i počele da funkcionišu pod kosovskim ministarstvom lokalne samouprave, mada će zadržati određeni stepen autonomije kada se oformi zajednica opština sa srpskom većinom.

Atmosfera u kojoj su izbori održani bila je napeta, posebno u Severnoj Mitrovici, gde su četiri puta održani izbori obeleženi nasiljem. Jedan kandidat za gradonačelnika je ubijen, a drugi uhapšen zbog navodnih ratnih zločina.

⁴² Prema istraživanju novinara emisije Insajder srpskog servisa B92, veliki deo tog novca utrošen je na korupciju. Anketna komisija koju je Skupština Srbije odredila da ispita navode o korupciji od 2000. do 2012. godine objavila je izveštaj u aprilu 2014. godine u kome je zaključeno da je odluka srpske vlade iz 2005. godine da se roba koja odlazi na Kosovo ostobodi PDV-a dovela do cvetanja organizovanog kriminala, destabilizujući sever Kosova.

⁴³ Razgovor sa visokim opštinskim zvaničnikom, obavljen u septembru 2014. godine.

⁴⁴ U slučajevima poput ovog, zaposleni dobija platu i od srpske vlade, dakle, 225 zaposlenih primaju duple plate.

⁴⁵ Razgovor sa opštinskim zvaničnikom u Severnoj Mitrovici.



„Uz podršku Prištine, Beograd je pojačao predstavničku ulogu na Kosovu na nacionalnom nivou.“

—KOSOVSKI
ZVANIČNIK KOJI
RADI U LOKALNOJ
UPRAVI

Prema podacima Organizacije za evropsku bezbednost i saradnju (OEBS) izlaznost je bila 22 procenta u Leposaviću i Zubinom Potoku, a u Zvečanu 11,21 procenat, što je veoma mala izlaznost u poređenju sa kosovskim prosekom od oko 40 procenata. Građanska inicijativa "Srpska" pobedila je u devet od deset opština sa srpskom većinom (izuzev u Štrpcu). GIS, koja je okupila najveći broj srpskih političkih stranaka sa Kosova, lista je kandidata koje Beograd otvoreno podržava, a pobeda GIS znači da Beograd može da vrši pritisak na zvaničnike da primenjuju sporazum kada to želi. U Štrpcu, Srpska samostalna stranka (SLS), koja je u koaliciji sa Tačijevim PDK-om, zadržala je vlast u opštini.

Na severu nisu bile prisutne bezbednosne službe. U Severnoj Mitrovici, maskirani muškarci su u sumrak upali u tri biračka mesta. OEBS je povukao svoje posmatračke, rano zatvorio biračka mesta i poništio sve rezultate. Dvoje srpskih novinara, jedan sa Kosova i jedan iz Srbije, kao i jedan srpski poslanik, rekli su za Big Deal da su maskirani muškarci koji su upali u tri biračka mesta u Severnoj Mitrovici bili pripadnici srpske žandarmerije, koji su želeli da spreče da zbog male izlaznosti Srba Albanac Agim Deva bude izabran za gradonačelnika.

Izbori u tri biračka mesta ponovo su održani 17. novembra. Sve bezbednosne službe su bile prisutne: Policija Kosova, EULEX, KFOR, kao i srpske bezbednosne službe i Civilna zaštita. U Severnoj Mitrovici, izbori su održani po treći put. Niko nije pobedio na izborima održanim 17. novembra, pa je nakon drugog kruga izbora održanog 1. decembra Krstimir Pantić pobedio sa 55 procenata osvojenih glasova od ukupno 5.000 glasova. Međutim, Pantić je odbio da potpiše zakletvu na kojoj je bio grb Kosova, govoreći da će, ako to učiniti, prekršiti Ustav Srbije. Kandidat koji je mogao da ga zameni, Dimitrije Janičijević, ubijen je ispred svoje svoje kuće 16. januara.⁴⁶ Janičijević, član Srpske liberalne stranke (SLS), koja je bila deo vladine koalicije u Prištini, izgubio je od Pantića, ali je imao šanse da bude izabran. Nedelju dana kasnije, EULEX je uhapsio Olivera Ivanovića, jednog od glavnih kandidata za gradonačelnika, osumnjičenog za ratne zločine. Optužnica protiv njega podignuta je u avgustu.⁴⁷ Ubistvo Janičijevića i hapšenje Ivanovića povećali su osećaj straha i predstavljali loš znak pred četvrti krug izbora 23. februara. Pobedio je kandidat koji ima podršku Beograda, bivši vatrogasac Goran Rakić.

Više građana Severne Mitrovice bilo je zaduženo da vrši pritisak na birače. „Ljudi su primorani da izađu i glasaju, nije bilo demokratski.“ – rekao je za Big Deal jedan građanin Severne Mitrovice koji nije želeo da mu se pominje ime. „Zaposleni u školama i javnim preduzećima bili su pod pritiskom da glasaju... ljudi su izgubili veru u demokratiju.“⁴⁸

Sa tim se slaže Petar Miletić, bivši zamenik predsednika kosovskog parlamenta i osnivač Samostalne liberalne stranke (SLS), koja je bila u koaliciji sa PDK-om u prošloj vladi.

„Rukovodstvo kosovskih Srba mora biti izabrano – oni koje su izabrali u

46 <http://uk.reuters.com/article/2014/01/16/uk-kosovo-murder-idUKBREA0F0RZ20140116>

47 <http://www.bbc.com/news/world-europe-25933153>

48 Razgovor obavljen u Severnoj Mitrovici u septembru 2014. godine.

naše ime nisu izabrani, njih je odredio Beograd.“ – rekao je Miletić za Big Deal. „Na severu Kosova ne postoji srpska politička elita. Petoro poslanika sa severa niko ne poznaje, a gradonačelnici su politički slabi. Jedina dobra stvar je ta da su radikali marginalizovani.“⁴⁹

Nakon teškoća u vezi sa organizovanjem izbora, opštine su sporo počinnale da funkcionišu i sve je rađeno u poslednjem trenutku, ali su četiri opštine zvanično dovedene pod kosovske zakone. Zakonski rok za održavanje osnivačke sednice skupština opština istekao je 11. januara 2014. godine, a gradonačelnici i odbornici su potpisali svoje zakletve tek nakon što su nalepnice EU pokrile grb Kosova. Zakonski rok za izbor predsednika skupština opština istekao je 10. februara, a oni su izglašani samo nekoliko sati pre isteka tog roka. Izvori za Big Deal kažu da neki opštinski zvaničnici nisu rado prihvatili kosovske lične karte, ali su na kraju to morali da učine kako bi dobili plate. U Mitrovici, Skupština opštine je takođe čekala do poslednjeg trenutka (15. maj) da usaglasi svoj opštinski statut, rizikujući održavanje još jednog kruga izbora. Statut je na kraju usaglašen uz posredovanje SAD i EU. Ono što zabrinjava je potreba za stalnom međunarodnom intervencijom.

Srpske stranke nisu bile sigurne da li će učestvovati na izborima 8. juna 2014. godine, što bi bio prvi put da Srbi sa severa učestvuju na izborima u tom delu Kosova. Srbija je pristala da učestvuje samo dva dana pre glasanja, zbog čega je period kampanje bio veoma kratak. Često se govorilo o zastrašivanju birača i uslovljavanju platama od strane srpskih javnih kompanija za glasove.

Kosovo je u Briselu pristalo da usvoji Zakon o amnestiji, kako bi otvorilo put za izbor gradonačelnika, policajaca i drugih srpskih zvaničnika u kosovski sistem. Prvobitna namera je bila da se ne gone oni koji su krivi za lakša krivična dela izvršena u otporu prema vladi u Prištini, nakon što je Kosovo proglasilo nezavisnost. Srbija je rekla da neće raspustiti svoje paralelne strukture dok se zakon ne usvoji. Prvobitna verzija zakona koju je vlada predala Skupštini Kosova u junu 2013. godine sadržala je više od onoga što je Brisel tražio: obuhvatila je krivična dela izvršena na celom Kosovu, a ne samo ona izvršena u opštinama na severu. Među krivičnim delima koja su bila obuhvaćena amnestijom našla su se: podmetanje požara, podsticanje etničke, nacionalne, rasne ili verske mržnje, špijunaža, oružana pobuna, posedovanje nezakonitog oružja i ugrožavanje teritorijalnog integriteta Kosova.⁵⁰

Kosovska skupština je 11. jula 2013. usvojila zakon⁵¹ sa 90 glasova za od ukupno 120, ali je u Skupštini postojao veliki otpor, kao i među aktivistima civilnog društva koji su se protivili zakonu jer su smatrali da je previše blag. Protivnici zakona su peticijom sakupili skoro 13.000 potpisa tražeći od predsednice Kosova da ne potpiše zakon. Pokret “Samoopredeljenje” žestoko se protivio zakonu i poslao ga Ustavnom sudu. Bez obzira na to, predsednica Kosova je

49 Razgovor sa Miletićem u Gračanici, obavljen u oktobru 2014. godine.

50 <http://www.reuters.com/article/2013/07/11/us-kosovo-serbia-amnesty-idUSBRE96A0P120130711>

51 Nacrt zakona o amnestiji, <http://www.assembly-kosova.org/common/docs/ligjet/04-L-209.pdf>

potpisala zakon 19. septembra 2013. godine, nakon čega ga je izmenio Ustavni sud Kosova, koji je tražio da se izbace članovi kojima je predviđena amnestija za uništavanje imovine, pomaganje izvršiocima i falsifikovanje isprava. Zakon je ostao fleksibilan, obezbeđujući amnestiju za više od onoga što je bilo predviđeno Briselskim sporazumom. U nedavnoj analizi dnevnog lista sa Kosova "Koha Ditore" zaključeno je da je prednosti ovog zakona iskoristilo 1.237 ljudi: 1.000 Albanaca, 216 Srba i 21 Bošnjak.⁵²

Zajednica opština

Iako Srbija priznaje rezultate izbora na Kosovu i podržava kandidate, ona i dalje finansira svoje stare srpske opštine preko „veća privremene uprave“, a pojedini političari Srpske liste koji su izabrani na severu imaju položaje i u srpskoj vladi. Lider Srpske liste je Aleksandar Jablanović, zamenik predsednika srpskog parlamenta iz Pokreta socijalista, koji predvodi ministar rada Aleksandar Vulin, bivši direktor srpske Kancelarije za Kosovo. Sve strane su saglasne da će se strukture raspustiti nakon što se oformi zajednica srpskih opština (ZSO).

Zajednica je izvor neslaganja između Beograda i Prištine. Jedan od slogana koje je koristila Srpska lista tokom izbora održanih u novembru 2013. godine bio je: „3. novembra glasajte za Srpsku, 4. novembra izgradite Srpsku“.⁵³ Potonja reč Srpska na izgled upućuje na bosanski entitet Republika Srpska, koja ima značajnu autonomiju u Bosni i čiji lider Milorad Dodik često prefi da će se odvojiti od Bosne i Hercegovine. Premijer Kosova Hašim Tači, sa druge strane, kaže da će zajednica funkcionisati više kao NVO.

Razlika u stavovima i štampi u pogledu ZSO dovešće do neizbežnog razočarenja, kaže Miletić.

„Ovakva vrsta pregovora podiže očekivanja obeju strana, što bi moglo imati negativne posledice.“ – rekao je on za Big Deal.⁵⁴

U Implementacionom planu koji je usaglašen u maju 2013. godine predviđeno je stvaranje rukovodećeg tima za uspostavljanje ZSO do kraja maja, a uspostavljanje same zajednice do sredine decembra. Obe vlade su se usaglasile sredinom juna 2013. godine oko toga da će se u prvom rukovodećem timu za zajednicu naći četvorica Srba sa severa: Igor Kalamar, Dragan Jablanović, Ljubomir Marić i Dejan Radojković.

U Implementacionom planu je predviđeno da će se uspostaviti ZSO i da će se pripremiti njen statut za usvajanje u Skupštini Kosova do kraja oktobra 2013. godine. Došlo je do velikog kašnjenja u izboru opštinskih predstavnika i uspostavljanju samih opština. Zbog toga, ZSO nije konstituisana. Prema modelu Asocijacije opština na Kosovu (MLU)⁵⁵ vlada u Prištini je izradila nacrt statuta

52 Vidi „Zakon o amnestiji daje rezultate“, Koha Ditore, 09.09.2014. godine. <http://koha.net/?id=27&l=25058>

53 Slušaj oglas na radiju Gračanica, strana na Youtube-u: <https://www.youtube.com/watch?v=07BfG3LUhsY>

54 Razgovor sa Miletićem u Gračanici, obavljen 2014. godine.

55 Asocijacija opština na Kosovu sastoji se od svih opština na jugu Kosova. Njen cilj je da promoviše decentralizaciju vlasti i da podstiče partnerstvo između lokalne uprave i vlade. Njen

i predstavila ga u Briselu u decembru 2013. godine. O njemu se razgovaralo na sastanku dvojice premijera 27. januara 2014. godine, prvom sastanku nakon što su opštine konačno uspostavljene. Međutim, nacrt statuta koji je predložila kosovska Asocijacija opština Beograd nije podržao i ZSO se nije našla na dnevnom redu kasnijih sastanaka.

Postoji zabrinutost, kaže jedan od zvaničnika EU, da Srbi mogu da kažu da je sve ono što nije izričito definisano budućim statutom takođe deo nadležnosti ZSO. Međutim, zbog dogovorenog karaktera ZSO – obrazovanje, zdravstvo, kultura i opštinsko planiranje – nije verovatno da bi ona mogla da dobije pravo veta kako bi blokirala odluke na centralnom nivou.

ZSO može da predstavlja svojevrsnu zamku za centralnu upravu Kosova. Verovatno će imati pristup značajnim sredstvima, jer može da bude glavni primalac sredstava iz Srbije i Evropske unije. To bi verovatno umanjilo ulogu Prištine u pogledu upravljanja severom. Autori izveštaja Instituta za politiku Centralne Evrope konstatuju da „ako ZSO dobije sva sredstva koja su joj potrebna od Beograda i EU, onda će Srbi na severu Kosova imati malo podsticaja da prihvate Prištinu.“⁵⁶

Međutim, zvaničnici iz opština na severu bili su skeptični u pogledu toga da će sredstva koja je EU obećala doći i ukazali su na zabrinutost u vezi sa mogućom korupcijom kod raspodele ugovora i sredstava namenjenih posebno za sever.⁵⁷

Uključivanje šest opština sa srpskom većinom na jugu, koje su manje-više uspešno uključene u kosovske institucije, i koje imaju veze sa Prištinom, moglo bi da ukoreni ZSO na Kosovu, umesto da izaziva osećaj potpuno odvojenog entiteta.

U međuvremenu, tenzije mogu brzo porasti na severu, posebno u Mitrovici. Samo dve sedmice posle parlamentarnih izbora na Kosovu, 18. juna 2014. godine, građani su se probudili uz vesti da je uklonjena trogodišnja barikada na severnoj strani „Novog mosta“ u Mitrovici, koji razdvaja sever, pretežno nastanjen Srbima, od juga, većinom nastanjenog Albancima. Nije jasno ko je naredio uklanjanje barikada, ali to građanima nije najavljeno, mada postoje indicije da su visoki lokalni i međunarodni zvaničnici znali za to unapred.⁵⁸

„Ovo je bilo očekivano. Počeo sam blisko da sarađujem sa stranim diplomatama, ali i sa ljudima u severnom delu grada. Ispunio sam svoje obećanje, zato što možete videti, barikada se skida.“ – rekao je gradonačelnik Južne Mitrovice Agim Bahtiri.⁵⁹

Albanci su počeli da se voze preko mosta noseći tradicionalne kape i trijum-

predsednik se bira na osnovu rotacije.

56 „Integracija ili izolacija? Sever Kosova u izbornom zaboravu 2014.“ Ljeon Maljazogu, Milan Nič, Filip Ejodus i Tomaš Zornašuk za Institut za politiku Centralne Evrope, 13.02.2014. godine. <http://www.cepolicy.org/publications/integration-or-isolation-northern-kosovo-2014-electoral-limbo>

57 Poseta Administrativnoj kancelariji u Severnoj Mitrovici u septembru 2014. godine.

58 Razgovor sa zvaničnikom kosovske vlade.

59 Eljton Tota, „Skinuta barikada u Mitrovici“, 18.06.2014. godine.

<http://www.balkan.eu.com/barricade-lifted-mitrovica/#sthash.pIP3fmuW.dpuf>

falno pevajući – što je uznemirilo građane na severu.

Uzbuđenje je bilo kratkog daha, pa je sledećeg dana gradonačelnik Severne Mitrovice Goran Rakić najavio da će most biti blokiran „Parkom mira“, još jednom ometajući slobodu kretanja ljudi sa obeju strana Mitrovice.⁶⁰ Most je pokriven zemljom dok su se baštovani pripremali da posade travu i postave drveće kao barikade.

Protest na severnoj strani počeo je 22. juna i brzo je prerastao u prave nemire u kojima je povređeno 23 ljudi. Park je i dalje izvor tenzije.

Most je sada postao odvojena tema za razgovore u kojima posreduje Brisel. EU je sazvala sastanak radne grupe za 11. jul koji je završen bez rezultata posle 10-časovnih razgovora. Strane su se opet sastale 22. jula, mada konačno rešenje nije postignuto. Prema nedavnom izveštaju Edite Tahiri, sve strane su se složile u Briselu da će EU „izvršiti tehničku procenu statične strukturne stabilnosti mosta“, koju će predstaviti septembra 2014. godine.⁶¹ Tahiri je takođe obećala da će, ako bude akcija za postavljanje barikada na mostu, Vlada Kosova „odgovoriti silom zakona“.

U odvojenoj istrazi u oblasti vladavine prava, EULEX je u avgustu najavio da postoji nalog za hapšenje Stefana Vulovića, gradonačelnika Zubinog Potoka, zato što se nije pojavio na ispitivanju u slučaju Slobodana Sovrlića. Sovrlić je navodno predvodio upad u stanicu policije u Zubinom Potoku, koji je omogućio oslobađanje nekoliko ljudi,⁶² koji su uhapšeni zbog optužbi za upotrebu vatrenog oružja u napadu na tri kosovska policajca.⁶³

Vulović je, navodno, napustio Kosovo zajedno sa bivšim gradonačelnikom Slavišom Ristićem, koji je osumnjičen za ugrožavanje službenika UN i ubistvo.⁶⁴

60 Izveštaj u Mitrovici 19.06.2014. godine.

61 Republika Kosovo, „Primena briselskih sporazuma: Izveštaj o toku Briselskog dijaloga i procesu implementacije sporazuma od januara do septembra 2014. godine“, Izveštaj koji je Vlada Kosovadostavila Evropskoj uniji/Evropskoj službi spoljnih poslova, 10.10.2014. godine. Strana 20.

62 „Meštani upadaju u stanicu policije, oslobađaju pritvorene Srbe.“ 13.03.2014. godine. http://www.b92.net/eng/news/crimes.php?yyyy=2014&mm=03&dd=13&nav_id=89618 Sovrlić je uhapšen u maju i ispitan zbog „izvršavanja više teških krivičnih dela, uključujući ugrožavanje službenika UN i drugih povezanih službenika, ometanje službenog lica u vršenju službene dužnosti, učestvovanje u masi koja je izvršila krivično delo, napad na službenike i imovinu EULEX-a i učestvovanje u nasilnom bekstvu“, prema saopštenju za štampu koje je izdao EULEX.

63 Razgovor BIRN-a Kosovo sa Policijom Kosova, 01.04.2014. godine. <http://www.balkaninsight.com/en/article/kosovo-police-officers-survive-armed-attack-in-the-north/1592/2>

64 <http://www.tanjug.rs/news/143178/warrants-for-arrest-of-stevan-vulovic--slavisa-ristic.htm>

Bezbednost

Integracija bivših policajaca Ministarstva unutrašnjih poslova Srbije u jedinicu Policije Kosova uspešno je završena, mada još uvek postoji civilna zaštita⁶⁵ i bezbednosne strukture pod pokroviteljstvom Srbije. Integracija policije je veoma važno dostignuće u sprovođenju sporazuma, koje pozitivno utiče na policijski rad u Severnoj Mitrovici.

Prema sporazumu, svaki policajac koji radi na severu Kosova biće integrisan u Policiju Kosova i celu zaradu će mu isplaćivati PK. Članovi drugih srpskih bezbednosnih struktura dobiće mogućnost da se zaposle u sličnim kosovskim strukturama.

Prema sporazumu, jedan regionalni komandir Srbin nadgleda jedinicu koja se sastoji od četiri opštine na severu sa srpskom većinom. Komandira imenuje Ministarstvo unutrašnjih poslova sa spiska koji predlože četiri gradonačelnika.⁶⁶ Sastav regionalne jedinice odražava etnički sastav četiri opštine.

U Policiju Kosova do maja 2014. godine integrisano je 285 bivših pripadnika Ministarstva unutrašnjih poslova Srbije (MUP), pa je u PK sada 12,6 odsto Srba. Svih devet predstavništava MUP-a zatvoreno je do 5. jula 2013. godine. Prema razgovorima sa novim pripadnicima policije, to je znatno povećalo prisustvo policije pošto u patroli ima više službenika.⁶⁷

Nenad Đurić je postavljen za regionalnog komandira 25. juna 2013. godine.

Kosovskim zakonom predviđeno je samo šest odvojenih policijskih regiona za celu teritoriju, ali je sporazumom predviđeno stvaranje još jedne individualne jedinice za sever. Na Kosovu je 22. jula 2013. godine usvojen zakon kojim se menja pravni okvir kako bi se omogućilo uspostavljanje Regionalnog centra Sever.

Integracija je počela sredinom juna 2013. godine kada su ponuđena mesta u Policiji Kosova (PK). Međutim, došlo je do kašnjenja u ovom procesu. Prema izveštaju Vlade Kosova, Srbija je trebalo da do 16. septembra dostavi spisak lica koja treba integrisati u bezbednosne institucije Kosova, ali je spisak primljen tek 11. decembra.⁶⁸ Uprava policije pri MUP-u u Mitrovici dostavila je Beogradu spisak od 337 lica spremnih za integraciju. Beograd je, sa druge strane, vladi u Prištini dao spisak na sastanku u Briselu. Kosovsko ministarstvo unutrašnjih poslova je potom izvršilo proveru i bezbednosnu kontrolu pojedinaca. PK je proveravala i krivične dosijee potencijalnih novih službenika kako bi se uverila da nisu izvršili

⁶⁵ Civilna zaštita je naziv koji nose jedinice odgovorne za lokalnu bezbednost. One su 1990-ih i početkom 2000-ih godina funkcionisale pod Ministarstvom odbrane Srbije. Sada su uređene srpskim zakonom pod Ministarstvom unutrašnjih poslova, a njima upravljaju opštinske uprave, kao prva instanca odgovora u vanrednim situacijama, uključujući poplave i zemljotrese. Vlada Kosova ih smatra paravojnim strukturama koje nelegalno funkcionišu na Kosovu. Članovi ove strukture u Leposaviću rekli su za Big Deal da su glavni zadaci povezani sa održavanjem opštinskog prostora, na primer čišćenje zavejanih puteva, popravlanje mostova i druge infrastrukture. Predstavnici EU su u razgovoru za Big Deal izjavili da se civilna zaštita mora raspustiti i inkorporirati u odgovarajuća kosovska tela.

⁶⁶ Prema sporazumu, četiri gradonačelnika bi trebalo da sastave ovaj spisak u ime zajednice/asocijacije, ali ista još uvek nije osnovana.

⁶⁷ Razgovori sa Nenadom Đurićem, direktorom Policije za Severnu Mitrovicu, zamenikom direktora Besimom Hotijem, obavljani 29.04.2014. godine. Za više informacija vidi: <http://www.balkaninsight.com/en/article/serb-police-adapt-to-new-bosses-in-kosovo>

⁶⁸ Izveštaj o toku Briselskog dijaloga i procesu implementacije sporazuma.



„Ljudi na nas gledaju na isti način kao i na svaku policiju – ne vole nas!... Pa, vole nas malo više nego što vole EULEX.“

—MIODRAG LEKIĆ,
PRIPADNIK POLICIJE
KOSOVA

krivična dela koja nisu predviđena novim Zakonom o amnestiji.⁶⁹ Od ukupno 337 bivših pripadnika MUP-a na spisku koji je dostavljen Prištini, 52 nisu dobili poziv za zasnivanje radnog odnosa, bilo zato što nisu želeli da se stvarno pridruže PK, bilo zato što nisu ispunjavali uslove, ili nisu prošli bezbednosnu proveru. U datom procesu, nalogom Vlade Srbije od 26. decembra 2013. godine penzionisano je još oko 800 bivših pripadnika MUP-a u centralnom i istočnom delu Kosova.⁷⁰ To je dovelo do protesta oko 1.000 bivših službenika, a predstavnici Sindikata srpske policije kritikovali su odluku nazivajući je protivzakonitom.

Tokom februara kadeti su prošli obuku u Kosovskoj akademiji za javnu bezbednost u Vučitrnu. Program obuke, koji obično traje devet meseci, spojen je u jednu sedmicu, a usredsredio se na predavanje o pravnom sistemu Kosova i na predavljanje opreme.⁷¹

Policijski službenik Milorad Mitrović rekao je za Big Deal da uključivanje pripadnika MUP-a znači da u patroli ima više službenika, čime je Severna Mitrovica bezbednija. Rekao je da mu nije problem da prihvati novog šefa posle 20 godina rada. „Beograd ne utiče više na moj rad i to je to. Mi smo profesionalni policajci.“⁷²

Službenik Miodrag Lekić to kaže na drugačiji način. „Ljudi na nas gledaju isto kao i na svaku policiju – ne vole nas!... Pa, vole nas malo više nego što vole EULEX.“ – rekao je on za Big Deal.⁷³

Civilna zaštita

Raspuštanje drugih bezbednosnih struktura je druga priča. Pripadnici srpskih bezbednosnih struktura trebalo je da u celosti budu inkorporirani u slične kosovske strukture – policija, obaveštajna služba, služba za vanredne situacije – do kraja 2013. godine, a zarada bi trebalo da se isplaćuje isključivo iz kosovskog budžeta.

Nije ostvaren napredak u pogledu raspuštanja struktura takozvane „Civilne zaštite“. U bivšoj Jugoslaviji, takve organizacije su bile deo vojske. Sada su one uređene srpskim Zakonom o vanrednim situacijama kao prva instanca odgovora u vanrednim situacijama, uključujući poplave i zemljotrese. Jedinice su potpale pod nadležnost jedinica lokalne samouprave i obavljaju poslove za koje kosovske lokalne vlasti još uvek nemaju kapacitet na severu.

Iako je njihova zvanična svrha odgovor u slučaju vanrednih situacija, vlada Kosova ih smatra ilegalnim paravojnim organizacijama, verovatno zato što su neki od pripadnika bili na barikadama ranijih godina ili učestvovali u nasilnim nemirima. Zvaničnici Evropske unije su rekli za Big Deal da ih smatraju

69 Izveštaj o primeni integracije policije koji je sastavio Forum za istraživanje bezbednosti govori o detaljima procesa provere, gde je opisano kako je kritikovan jer je previše brzo sproveden http://pasos.org/wp-content/uploads/2014/04/police_integration_nk_web.pdf

70 Vlada Republike Srbije, 2013, Uredba o uslovima za ostvarenje prava na posebnu penziju zaposlenih u Ministarstvu unutrašnjih poslova na teritoriji AP Kosovo i Metohija, Službeni glasnik Republike Srbije, br. 55/05, 71/05.

71 Isto.

72 Razgovor u Severnoj Mitrovici obavljen u maju 2014. godine.

73 Za više informacija o integraciji bivših pripadnika MUP-a u Policiju Kosova, vidi „Srpska policija se prilagođava na nove šefove.“ Balkan Insight, 01.05.2014. godine. <http://www.balkaninsight.com/en/article/serb-police-adapt-to-new-bosses-in-kosovo>

oružanim grupama sa uniformama, koje se moraju raspustiti.⁷⁴

Pripadnici jedinica Civilne zaštite sa kojima se tim Big Deal sastao na severu Kosova tvrde da je njihova uloga prvenstveno humanitarna, da postupaju kao prva instanca odgovora za potrebe ruralnog stanovništva. Kada su bujne poplave razorile Srbiju, 90 pripadnika Civilne zaštite mobilisano je kako bi se poslala pomoć.⁷⁵

„Mi nismo deo problema, mi smo deo rešenja.“ – rekao je za Big Deal zamenik načelnika tima Civilne zaštite u Leposaviću, mada nije želeo da mu se pominje ime. „Mi nemamo vojničku strukturu i ne funkcionišemo kao vojska. Mi pomažemo vatrogasnoj službi i pomažemo oko čišćenja seoskih puteva u toku zime kako bi oni bili prohodni za narod koji tamo živi.“⁷⁶

Pripadnici Civilne zaštite u Leposaviću rekli su za Big Deal u septembru da se glavni zadaci jedinice odnose na održavanje opštinskog prostora, kao što je čišćenje zavejanih puteva, popravljavanje mostova i druge infrastrukture. Govorili su o planovima da se angažuje još pripadnika Civilne zaštite, koji će dobijati platu iz srpskog budžeta.⁷⁷

Prema izveštaju zamenice premijera Edite Tahiri, „posrednici EU nisu mogli da ubede srpsku stranu da uđe u razgovor o rešavanju ovog pitanja do poslednjeg sastanka održanog u decembru 2013. godine, na nivou premijera i visoke predstavnice Ešton, kada je EU predstavila radnu verziju predloga da se reši ovaj problem.“ Vlada Kosova tvrdi da je Srbija „zakasnila sa iznošenjem plana za raspuštanje“, dok EU takođe mora da predstavi „Plan za raspuštanje takozvane civilne zaštite“.⁷⁸

Petar Miletić kaže: „Civilna zaštita je opasna samo u tom smislu da kosovske institucije nemaju novac da svakoga stave na platni spisak.“ – rekao je on za Big Deal. „Svako ko zna da će dobiti otkaz na svom poslu i da neće moći da izdržava svoju porodicu postaje opasan. Tim ljudima je lakše manipulirati.“⁷⁹

Pravosuđe

Predstavnici sa Kosova i iz Srbije slažu se da bi postojeći pravosudni organi trebalo da se integrišu u kosovski sistem. Apelacioni sud u Prištini treba da uspostavi veće sudija sastavljeno od većinskog broja kosovskih Srba, koje će biti zaduženo za sve opštine sa kosovsko srpskom većinom. Odsek ovog Apelacionog suda, sastavljen i od administrativnih službenika i od sudija, imaće

74 Vidi Izveštaj o toku Briselskog dijaloga i procesu implementacije sporazuma od januara 2014. godine, strana 9.

75 Civilna zaštita sa Severa KiM u pripravnosti za pomoć ugroženim mestima u Srbiji, 15.05.2014. godine.

http://www.kossev.info/strana/arhiva/civilna_zastita_sa_severa_kim_u_pripravnosti_za_pomoc_ugrozenim_mestima_u_srbiji/1555

76 Razgovor obavljen u Leposaviću u septembru 2014. godine.

77 Lider Srpske liste Aleksandar Jablanović rekao je za Big Deal da će uz pomoć srpskog ministra rada Aleksandra Vulina, opština angažovati još 250 radnika, od čega će 50-100 njih biti raspoređeno u jedinicama Civilne zaštite.

78 Vlada Kosova, Izveštaj o toku Briselskog dijaloga i procesu implementacije sporazuma od oktobra 2014. godine, strana 13.

79 Razgovor obavljen u Gračanici u oktobru 2014. godine.



„Mi nismo deo problema, mi smo deo rešenja.“

– ZAMENIK
NAČELNIKA
CIVILNE ZAŠTITE U
LEPOSAVIĆU

trajno sedište u Severnoj Mitrovici. Svako veće gore navedenog odseka sastojće se od većinskog broja kosovsko srpskih sudija.

U Implementacionom planu od 22. maja predviđena je potpuna integracija pravosudnih organa na severu do kraja 2013. godine. To se nije desilo i malo je verovatno da će se desiti do kraja 2014. godine. Ova situacija je stvorila ozbiljan vakuum u funkcionisanju pravosudnih institucija na Kosovu.

Istim planom predviđeno je uspostavljanje radne grupe koja bi izradila sveobuhvatan plan za primenu člana 10 i koja bi dogovorila datum i isplanirala zatvaranje novih predmeta koji su pokrenuti pred srpskim sudovima. Srbija bi trebalo da do sredine juna dostavi podatke Kosovu o tome koji su zaposleni u pravosuđu zainteresovani da se pridruže kosovskim institucijama, čim se usvoji Zakon o amnestiji kojim će se garantovati da oni koji su krivi za lakša krivična dela neće biti krivično gonjeni (Zakon o amnestiji nije potpuno stupio na snagu do septembra 2013. godine).⁸⁰

„Sastav pravosuđa je do sredine juna trebalo da odražava etnički sastav teritorijalne nadležnosti svakog suda pojedinačno“. Do danas, to se nije desilo.

Srpski sudovi su pristali da rešavaju predmete pokrenute pre 15.07.2013. godine i da donesu odluke do 01.09.2013. godine. Sud je trebalo da se posle toga zatvori. Ovaj rok je stvorio ozbiljan pravni vakuum na severu Kosova. Srbija je odlučila 17.06.2013. godine, da će posle 15.07.2013. godine sve podneske u vezi sa novim istragama ili predmetima moći da primaju za dalje rešavanje samo kosovski sudovi.

Obe strane su postigle sporazum u decembru 2013. godine da se obezbedi jedan osnovni sud i jedno osnovno tužilaštvo za region Mitrovice. (Pravosuđe će nastaviti da funkcioniše sa jednim Vrhovnim sudom i jednim Apelacionim sudom.) Vlada Kosova izjavila je da je to „otvorilo perspektive za proces integracije, ali i da je proces ugrožen etničkom logikom tih sudova koju Srbija zahteva“. Srpska vlada želi da sporove koje pokrenu pripadnici kosovsko srpske zajednice rešavaju srpske sudije, dok kosovska vlada tvrdi da „pravda kao univerzalna vrednost ne može da se deli po etničkom principu“.

Iako je trebalo da prestanu sa radom do 01.09.2013. godine, srpski paralelni sudovi su nastavili da rešavaju „hitne građanske predmete“ ali ne i krivične. U razgovorima sa Big Deal timom, članovi pravosuđa su rekli da službenici u pravosuđu i dalje primaju plate iz Srbije mada ne rešavaju ništa sem hitnih predmeta.⁸¹ U međuvremenu, nijedan krivični postupak ne može da se pokrene na severu, zbog čega je funkcionisanje pravosuđa veoma otežano.

„Bojim se da, posebno kada govorimo o kriminalu, i to o krivičnim delima za koje je predviđena kazna zatvora u trajanju do 10 godina, postoji nekakva vrsta pravnog vakuuma koji koriste zlobni ljudi.“ – rekao je za Big Deal Marko Đurić.

U Briselu je održan sastanak 12.02.2014. godine na kome su strane navodno smanjile razlike u stavovima. Obe strane su rekly medijima u to vreme da su

⁸⁰ Za više informacija vidi ceo odeljak o Zakonu o amnestiji.

⁸¹ Razgovori sa sudijama i zaposlenima u pravosuđu u Severnoj Mitrovici, obavljani u avgustu 2014. godine.

blizu sporazuma, koji će biti potpisan čim obe vlade budu informisane.

Tačna struktura suda u Mitrovici, broj zaposlenih u pravosuđu i njihova etnička raspodela i dalje je otvoreno pitanje.

Đurić je krivio kosovsku vladu za zastoj u pregovorima. „Negde u procesu, politička volja nije postojala.“ – rekao je on. „Moje mišljenje je da predstavnici institucija u Prištini nisu imali volju da se sporazum finalizira.“⁸²

Diskriminacija

Sporazumi o strukturi i sastavu policije i sudova stvaraju poslove po etničkoj osnovi: komandir policije u regionalnoj komandi PK na severu mora biti Srbin, apelacioni sud će uspostaviti veće sa većinskim brojem srpskih sudija, koje će obuhvatiti sve opštine sa srpskom većinom, i jedan odsek, sastavljen od većinskog broja srpskih sudija, imaće sedište na severu.

Sporazum postignut 19. aprila osporavali su pred Ustavnim sudom Kosova poslanici iz pokreta Samoopredeljenje zbog, između ostalog, sistema koji obezbeđuje radna mesta po etničkoj osnovi za službenike u pravosuđu i policiji. Sud je odbio da rešava predmet, navodeći da međunarodni sporazumi nisu predmet revizije pred ustavnim sudom.

Član 53. Ustava Kosova ističe: „Ljudska prava i osnovne slobode zajemčene ovim Ustavom tumače se u skladu sa sudskim odlukama Evropskog suda za ljudska prava (ECtHR)“. U svojoj presudi u predmetu „Sejdić-Finci“ iz 2009. godine, ECtHR je presudio da odredba ustava Bosne i Hercegovine, kojom se predviđa sastav predsedništva od jednog Srbina, jednog Hrvata i jednog Bošnjaka krši evropske standarde ljudskih prava. To stvara presedan u pravnom sistemu zasnovanom na Evropskoj povelji koji može da naruši uslove sporazuma postignutog između Beograda i Prištine.

Dokumenta: diplome, matične knjige, katastar

Uzajamno priznavanje univerzitetskih diploma predstavlja značajno pitanje i za Albance koji žive u Srbiji i za Srbe koji žive na Kosovu. Obe strane su se usaglasile 21.11.2011. godine „da zatraže od Evropske univerzitetske asocijacije (EUA) da overi univerzitetske diplome koje izdaje svaki od univerziteta za potrebe druge strane u vezi sa daljim obrazovanjem i/ili zaposlenjem u javnom sektoru“.

Primena je počela u februaru 2012. godine a do avgusta 2014. godine odobrene su 362 prijave sa Kosova i 13 prijava iz Srbije (od ukupno 408 prijavljenih sa Kosova i 25 prijavljenih iz Srbije), i izdata su uverenja o nostrifikaciji.

Proces nostrifikacije je nadgledao SPARK, holandska NVO usredsređena na visoko obrazovanje i preduzetništvo.⁸³ SPARK je postupao kao treća strana, koja je primala prijave za nostrifikaciju i prosleđivala ih EUA. Međutim, njen dvogodišnji ugovor je istekao početkom 2014. godine, a EU ga nije još uvek obnovila. Prema izveštaju vlade Kosova od oktobra 2014. godine, „postojao je samo jedan



„Vlada u Beogradu nas drži na ledu. Ograničila je naše aktivnosti i zabranila nam da postupamo van službene dužnosti. U isto vreme, nema uputstva o našoj dužnosti. Zabranjeno nam je da komuniciramo sa javnošću i sa medijima. Prihvatamo plate koje nismo zaradili. Ne postoji javna strategija, šta bi trebalo da radimo i koliko dugo.“

—SUDIJA IZ
ZVEČANA

⁸² Razgovor u Severnoj Mitrovici, obavljen u septembru 2014. godine.

⁸³ Za više informacija vidi internet stranicu SPARK-a: <http://www.spark-online.org/about-us/> i posebno za Kosovo: <http://www.spark-online.org/region/kosovo/>

slučaj u kome su vlasti iz Srbije zvanično priznale diplomu koja je overena na osnovu dijaloga, a koja potiče od visokoškolske ustanove sa Kosova⁸⁴. Prema izveštaju Evropske komisije o napretku u 2014. godini, Srbija je prihvatila samo pet overenih diploma sa Kosova, posle dodatnog procesa nostrifikacije.

Bilo je slučajeva u kojima čak i kada su diplome studenata nostrifikovane, iste nisu priznate. Jedan student, koji ima diplomu iz oblasti prava iz Niša, u Srbiji, nije mogao da polaže pravosudni ispit na Kosovu dok se nije umešala zamenica premijera Tahiri.

U sadržaju sporazuma ne pominje se „Univerzitet u Prištini“, sa sedištem u Mitrovici, koji funkcioniše pod srpskim sistemom. Univerzitet ima 14 fakulteta i akreditaciju Srbije. Kosovska vlada je odlučila da se njegove diplome ne mogu akreditovati, dok srpska strana smatra da bi iste trebalo da se razmatraju u okviru šeme srpskih univerziteta. Prema navodima srpskog pregovarača Borka Stefanovića, o tome se nije eksplicitno razgovaralo tokom dijaloga. Kosovski Srbi koji studiraju na Univerzitetu u Prištini, sa sedištem u Mitrovici, ne ispunjavaju uslove za funkcije u kosovskoj vladi ili institucijama za koje je potrebna univerzitetska diploma, i ne mogu da polažu pravosudni ispit na Kosovu koji bi im omogućio da popune mesta u pravosudnom sistemu na Kosovu. To narušava mogućnosti za zapošljavanje kosovskih Srba koji studiraju na ovom univerzitetu, jedinom univerzitetu na srpskom jeziku na teritoriji Kosova, kao i za manjine poput Goranaca, koji žele da se obrazuju na srpskom, koji je blizak njihovom maternjem jeziku.⁸⁵

„Nadam se da ću diplomirati za mesec ili dva.“ – rekao je za Big Deal student Dragić Brdar, 25-godišnjak iz Karlovca, Hrvatska. „Posle toga, planiram sam da se vratim kući u Hrvatsku. Ali, zbog problema sa diplomom, planiram da ostanem u Beogradu i da završim staž koji traje šest meseci. Posle toga, ne znam šta ću da radim. Mogu da radim u Srbiji sa svojom diplomom ali u Srbiji nema posla za doktore. Hrvatska i druge zemlje Evropske unije imaju deficitarni broj doktora. Međutim, moja diploma je priznata samo u zemljama koje ne priznaju Kosovo. Moji roditelji su puno uložili u mene. Uložio sam puno truda u svoje obrazovanje. Godine i godine učenja... Za šta? Ni za šta.“⁸⁶

MATIČNE KNJIGE: Pre i tokom rata na Kosovu 1999. godine, matične knjige Kosova su uništene, spaljene ili poslate u Srbiju. Sporazum o matičnim knjigama postignut je 02.07.2011. godine, a njegova suština ogleda se u obavezni Srbije da skenira i overi originalne isprave, i kopije preda Kosovu. Primena je počela 6. decembra. Isprave su skenirane u Nišu od strane tročlanog tima. Predviđen je period od devet meseci i iako je ceo prenos isprava trajao duže, završen je u martu 2014. godine.

Besim Jonuzaj, vršilac dužnosti direktora Odeljenja za javne registre, pot-

84 Izveštaj o toku Briselskog dijaloga i procesu implementacije sporazuma od oktobra 2014. godine, strana 24.

85 Razgovor sa pripadnikom goranske zajednice, obavljen u junu 2014. godine.

86 Razgovor sa Brdarom, obavljen u oktobru 2014. godine.

vrđio je za Big Deal da je na Kosovo vraćeno ukupno 12.391 isprava⁸⁷. Matične knjige su overene kopije svog originala i sadrže podatke o rođenju, braku i smrti za građane Kosova rođene između 1850. i 1999. godine.

KATASTAR: Za razliku od matičnih knjiga, Kosovo je primilo samo 0,02% od 12 miliona katastarskih isprava za koje se nada da će ih dobiti iz Srbije. Promene u stanovništvu Kosova tokom i posle rata znače da je vlasništvo nad imovinom razmenjeno, često nezakonitim putem.

Sporazum je postignut u Briselu 02.09.2011. godine, a implementacioni plan usaglašen 21. decembra iste godine.⁸⁸ Sporazumom je predviđeno da se kopije svih katastarskih isprava pre 1999. godine a koji su odneti sa Kosova, predaju SPEU. Tehnička agencija će zatim uporediti sve kopije sa rekonstruisanom Kosovskom katastarskom agencijom i u slučaju neslaganja, odluku će doneti treće telo.

Kosovo bi trebalo da uskladi svoje zakone tako što će doneti zakon o uspostavljanju Kosovske agencije za upoređivanje i proveru imovine (KAUPI), koja bi primila skenirane isprave. Parlament još uvek nije usvojio dati zakon.

Proces skeniranja isprava počeo je u januaru 2012. godine sa 3 miliona EUR koje je obezbedila Evropska unija, a predviđeno je da će trajati najmanje dve godine i završiti se krajem 2014. godine.⁸⁹ Ovaj proces se svakako neće završiti u predviđenom roku. Prvu tranšu isprava, koja obuhvata 37.000 delova, ili 0,002% od ukupnog broja, primio je Specijalni predstavnik EU Samuel Žbogar 24.01.2014. godine. Međutim, portparol Kosovske katastarske službe tvrdi da nije primio nijednu ispravu iz uže Srbije ili od kancelarije Žbogara, verovatno zato što prvo moraju da prođu kroz još uvek neuspostavljenu Kosovsku agenciju za upoređivanje i proveru imovine, ili KAUPI.⁹⁰

Portparol EU rekao je za Big Deal da je razlog za to taj što nije dogovoreno koliko isprava treba predati u jednom trenutku.⁹¹

Kosovski parlament mora da uspostavi KAUPI, međutim, pokret Samoopredeljenje se protivio predloženom zakonu za njeno uspostavljanje jer ne želi da nijedan član organizacije bude strani državljanin. Međutim, prema nacrtu zakona, katastarske isprave se prvo moraju predati međunarodnoj strani.

„Naša je krivica što nismo usvojili zakon koji bi omogućio stvaranje tehničke agencije za proveru isprava, koja bi proverila isprave kada se one vrate iz Srbije na Kosovo.“ – rekla je zamenica premijera Edita Tahiri za Big Deal u razgovoru obavljenom u oktobru 2014. godine.

Ustavni sud Srbije je 30.01.2014. godine sporazum o katastru proglasio neustavnim. U svojoj odluci, objavljenoj 1. avgusta, rešio je da je odluka neus-



„Moji roditelji su puno uložili u mene. Uložio sam puno truda u svoje obrazovanje. Godine i godine učenja... Za šta? Ni za šta.“

—DRAGIĆ
BRDAR, STUDENT
UNIVERZITETA
U PRIŠTINI
IZMEŠTENOG U
MITROVICI

87 Izjava Jonuzaja od avgusta 2014. godine.

88 http://www.kossev.info/strana/arhiva/uredba_o_osebnom_nacinu_obraade_podataka_katastarskih_knjiga_za_kosovo_i_metohiju__neustavna_i_nezakonita_/2113

89 http://www.kossev.info/strana/arhiva/uredba_o_osebnom_nacinu_obraade_podataka_katastarskih_knjiga_za_kosovo_i_metohiju__neustavna_i_nezakonita_/2113

90 Izjava Denisa Pitarke, službenika za informisanje iz Kosovske katastarske agencije, data BIRN-u Kosovo 18.08.2014. godine.

91 Izjava portparola EU Stojana Pelka data u avgustu 2014. godine.

tavna zato što, iako je Vlada obećala da će usvojiti zakon o procesu prenosa, takav zakon ne postoji.

Prema nedavnom izveštaju o stanju primene dijaloga, srpska vlada je donela uredbu 21.08.2014. godine, kojom nalaže nastavak procesa skeniranja katastarskih isprava.

Kosovo i svet

Dijalog je pomogao Kosovu da napravi pomak u svojim odnosima sa ostatkom sveta, pored odnosa sa Srbijom. Kosovo i Srbija su se usaglasili u maju 2013. godine da će razmeniti oficire za vezu. Njihov zadatak je da prate i angažuju se na svim pitanjima u vezi sa normalizacijom odnosa. Svako ima kancelariju u okviru delegacije EU. Oficiri za vezu su stigli 15.07.2013. godine, a sa radom su počeli 17. jula.

Kosovski oficir za vezu u Srbiji prvo je bio Ljulzim Peci, ali je njegov angažman trajao samo dva dana. Kosovsko ministarstvo spoljnih poslova u svojoj zvaničnoj izjavi nije u potpunosti objasnilo zašto je on razrešen.


Njega je zamenio Valjdet Sadiku, koji je prethodno bio ambasador Kosova u Hrvatskoj. Kosovski oficir za vezu zvanično je počeo sa radom 25. jula. Sadiku je imao određene poteškoće u vezi sa operativnim i logističkim funkcionisanjem u Beogradu, uključujući sprečenost da leti za Brisel iz Beograda, kako je navedeno u izveštaju Tahirijeve o toku Briselskog dijaloga i procesu implementacije sporazuma od januara 2014. godine, ali je to sada rešeno.

Srpski oficir za vezu je Dejan Pavićević. Pavićević je od 2008. godine radio kao šef kabineta za srpsku kancelariju za Kosovo i bio je deo bivšeg pregovaračkog tima premijera Ivica Dačića u Briselu.

Oba oficira za vezu su slabo vidljiva, sa malo aktivnosti u javnosti, i odbili su da detaljno govore o svojim aktivnostima u razgovorima sa Big Deal timom.

Takođe, Kosovo je proširilo svoje odnose sa drugim zemljama i međunarodnim telima zahvaljujući dijalogu. U članu 14. sporazuma od 19. aprila stoji da je „usaglašeno da nijedna strana neće blokirati, niti podsticati druge da blokiraju, napredak druge strane na njenom putu ka EU.“ Ovaj član, koji je izazvao raspravu pred Ustavnim sudom u Srbiji, izgleda da je pitanje dobre volje, a ne stvar koja bi mogla da stvara zabrinutost.

Sa raspadom Jugoslavije, broj regionalnih foruma se više puta umnožavao. Kosovo nastoji da bude deo tih organizacija. Kosovo je ostvarilo određeni napredak u pogledu pristupa regionalnim telima. Zamenica ministra spoljnih poslova Tahiri u januaru je pisala da „stalno postoje prepreke sa srpske strane“ koje su ponekad rešavane uz podršku EU. Tahiri je pisala da „činjenica da je potrebna intervencija EU da bi se uklonile te prepreke pokazuje da Srbija ne primenjuje ovaj Sporazum.“⁹² Bivši srpski premijer i sadašnji ministar spoljnih poslova Ivica Dačić rekao je 02.07.2014. godine da bi sprečio članstvo Kosova u regionalnim



„Hoću da konačno imam čist račun – da znam ko ju je ukrao, ko ju je prodao. Ako su je prodali, lažu”

—SRPSKI POLITIČAR

⁹² Vidi Izveštaj o toku Briselskog dijaloga i procesu implementacije sporazuma od januara 2014. godine.

organizacijama „izuzev ako je to u skladu sa Briselskim sporazumom“. Međutim, Srbija je usvojila uredbu po kojoj je za Beograd prihvatljivo ako se pored naziva Kosova nalazi zvezdica.⁹³

Kosovo se pridružilo Regionalnom savetu za saradnju (RCC) 28.02.2013. godine i Regionalnoj školi javne uprave (RESPA) 23.11.2013. godine. Kosovo je postalo ravnopravan učesnik Procesu saradnje u Jugoistočnoj Evropi (SEECP) 2014. godine, punopravni član Regionalne inicijative za migraciju, azil i izbeglice (MARRI) i dobilo je punopravno članstvo u Venecijanskoj komisiji.⁹⁴ Kosovo planira da se prijavi za punopravno članstvo u Savetu Evrope do kraja 2014. godine, prema navodima zamenika ministra spoljnih poslova Petrita Seljimija.⁹⁵

Kosovo i dalje ima poteškoća oko dobijanja pristupa sledećim organizacijama: Centar za bezbednosnu saradnju (RACVIAC), Centar za sprovođenje zakona u Jugoistočnoj Evropi (SELEC), Evropska uprava za kvalitet medicine i zdravstvene zaštite, Inicijativa za evropsku saradnju i Skup za policijsku saradnju u Jugoistočnoj Evropi.⁹⁶

Energija i telekomunikacije

Pitanja energije i telekomunikacije bila su predmet razgovora i pregovora četiri godine. Sporazumom je predviđen rok do sredine juna 2013. godine za postizanje rešenja. Pregovori o energiji su imali određeni napredak postizanjem sporazuma u martu tekuće godine, i u septembru usaglašenim implementacionim planom.

Dok se novi plan ne primeni, Kosovo se oslanja na preduzeće za električnu energiju, Elektromreža Srbije (EMS) kojom upravlja država Srbija, a koja tehnički može da isključi svetla ako to izabere i nastavi da prodaje kapacitet na kosovskoj mreži električne energije preduzećima za energiju koja žele da prenose energiju u i preko susednih zemalja.

Mreža električne energije između Kosova i Srbije uveliko je isprepletana, zbog čega je neophodan određeni stepen saradnje pošto nije moguće da se u celosti odvoji.

U vreme kada je Kosovo proglasilo nezavisnost 2008. godine bojalo se da će Srbija podeliti teritoriju duž reke Ibar, kojom se ostatak Kosova odvaja od severa. Prvenstveno Srbi koji tamo žive odbijaju da priznaju Kosovo, zbog čega je postojala zabrinutost da će Beograd isključiti pristup Prištine rezervoaru Gazivode, odakle se obezbeđuje 60 procenata vode na Kosovu. Voda se koristi za piće i za hlađenje glavne elektrane na Kosovu, koja se nalazi u Obiliću, na 10 kilometara od Prištine. Tu se proizvode dve trećine električne energije na Kosovu, a njenim isključivanjem nastale bi ozbiljne posledice po ceo region. Iako je to tehnički moguće, isključivanje pristupa znatno bi uticalo na stabilnost

⁹³ <http://www.tanjug.rs/news/135914/dacic--kosovo-did-not-become-seecp-member.htm>

⁹⁴ Zvaničnici Kancelarije Saveta Evrope na Kosovu rekli su da je članstvo u velikoj meri rezultat odsustva Rusije sa sastanaka SE, zbog trenutnog sukoba u Ukrajini.

⁹⁵ Izjava Seljimija za Big Deal data početkom avgusta 2014. godine.

⁹⁶ Za više informacija o ovoj temi, vidi dva izveštaja Tahirijeve o toku Briselskog dijaloga i procesu implementacije sporazuma.

energetske mreže u Srbiji, a manji uticaj imalo bi i na susedne zemlje kao što su Rumunija i Bugarska.

Kosovo održava i rukovodi svojom mrežom prenosa preko KOSTT-a (Kosovski operater prenosa, sistema i tržišta energije). Firma kojom upravlja država Srbija EMS zadržava krajnju kontrolu, iako je retko koristila ta ovlašćenja. Nakon sporazuma postignutog u februaru 2014. godine, EMS je pristao da svoja ovlašćenja prenese na KOSTT, iako to tek treba da se desi.

EMS je sprečavao Kosovo u prošlosti da uvozi i izvozi energiju. Srbija je omogućavala javne pozive za upotrebu linija prenosa od 2004. godine, dok vlada u Prištini procenjuje da je možda izgubila do 15 miliona EUR godišnje zbog toga, što je ukupno 150 miliona EUR od 2004. godine.

Kosovski KOSTT i srpski EMS su krajem februara 2014. godine potpisali okvirni sporazum o načelima rada između operatera sistema prenosa (OSP) i sporazum o naknadi za prihod od izgubljenog tranzita. Glavne stavke obuhvataju sledeće:

- Utvrđivanje granice između dva električna sistema koja je u skladu sa državnom granicom između Kosova i Srbije;
- Uspostavljanje nezavisnog prostora za kontrolu koju vrši KOSTT, počev od januara 2015. godine;
- Nezavisni trgovinski prostor do 01.01.2015. godine, što bi značilo i nezavisnu raspodelu prekograničnog kapaciteta koju vrši EMS;
- Naknada koju isplaćuje EMS za prihod izgubljen zbog tranzita energije ako se blokira prekogranični prenos.

Kosovo ne veruje da će dobiti novac za koji tvrdi da je izgubilo. Naim Bejtulahu, direktor KOSTT-a, rekao je za Big Deal da će „KOSTT dobiti naknadu za sav novac koji izgubi od marta 2014. godine.“ Međutim, Bejtulahu je istakao da je skeptičan po pitanju toga da će Kosovo uopšte dobiti novac od Srbije koji je izgubio pre marta 2014. godine.⁹⁷

Kosovo se prvo žalilo da Srbija i dalje dominira linijama prenosa prema Energetskoj zajednici, organizaciji koja je bila zadužena za arbitražu u takvim sporovima u Jugoistočnoj Evropi u 2010. godini. Naredne godine, to telo je presudilo u korist Kosova i naložilo Srbiji da prestane, ali je EMS nastavio da spečava javne pozive za kapacitete prenosa i da drži kontrolu.

„Javni poziv za kapacitete prenosa sa granice Kosova prema susedima još uvek je pod upravom Srbije.“ – rekao je Bejtulahu za Big Deal. „Nikada nismo imali pristup ovom procesu čak ni kada smo uvozili i plaćali energiju.“ – rekao je on.⁹⁸

Kosovo je bilo pogođeno velikim nestankom struje 2007. godine kada je Srbija zaustavila uvoz hitne energije. EMS je 29. januara te godine blokirao i isporuku energije preko trgovca EFT-a.

Nermine Arapi, direktor KEDS-a, privatne kosovske firme odgovorne za

⁹⁷ Razgovor obavljen u avgustu 2014. godine.

⁹⁸ Isto.

distribuciju električne energije, rekla je da položaj u kome se nalazi Kosovo doslovno čini nemogućim izvoz energije jer ne može da garantuje isporuku bez podrške EMS-a.⁹⁹

Zbog toga, KEK je bio primoran da smanji količinu energije koju proizvode dve elektrane na Kosovu, Kosovo A i B, kako bi se izbeglo stvaranje viška. To je puno koštalo Kosovo u pogledu izgubljenog izvoza i smanjenja efikasnosti elektrana.

Što se tiče telekomunikacija, Kosovo trenutno koristi pozivni kod za Srbiju +381 i Sloveniju +386 za fiksnu telefonsku liniju a dva mobilna operatera koriste pozivne kodove za Sloveniju i Monako, +377. Sporazum o telekomunikacijama postignut je 08.09.2013. godine poste otprilike tri godine pregovora. Kosovo treba da dobije pozivni kod +383, a Švedska, Italija i Austrija ponudile su da primene novi kod u ime Kosova.

Razgovori o primeni sporazuma počeli su u januaru, ali su zastali zbog vanrednih izbora na Kosovu održanih u junu. Zamenica premijera Tahiri rekla je za Big Deal u martu da će Kosovo dobiti pozivni kod do jeseni, a u maju je rekla do januara 2015. godine; međutim, nikakav napredak koji bi ukazao na to da će se taj rok ispoštovati do sada nije ostvaren.¹⁰⁰ Tahiri je za Big Deal u oktobru rekla da rešenje „nije u našim rukama“.¹⁰¹

Kosovski poslanici se žale da nikada nisu videli sporazum o telekomunikacijama, što pokazuje da proces nije dovoljno transparentan.¹⁰²

Zaključak

Srbija i Kosovo su u 2013. godini ostvarili značajan napredak u pravcu normalizacije svojih odnosa kroz Briselski sporazum od 19. aprila i pozitivna dešavanja u pogledu primene sporazuma o IBM-u. Optimizam i pogodan trenutak za primenu sporazuma je opao tokom 2014. godine jer je Kosovo ušlo u peti mesec bez vlade, a i zbog toga što su namere nove šefice EU za spoljnu politiku Federike Moggerini u pogledu dijaloga još uvek nejasne.

Ceo proces bi se mogao okarakterisati kao ugladen, ali nikako jednoličan. Napadi na Srbe na Kosovu i Albance u Srbiji posle fudbalske utakmice između Srbije i Albanije pokazuju da je situacija i dalje krhka. Bez primene glavnih delova sporazuma od 19. aprila, koji bi omogućili Srbima sa severa Kosova da normalno žive (formiranje zajednice opština sa srpskom većinom i uspostavljanje funkcionalnog pravosuđa), sporazum možda neće biti sproveden u delo.

Kako bi se iskoristio pogodan trenutak, neophodno je da ne samo Beograd već i Priština zadrže otvoren, transparentan i neposredan kanal komunikacije sa četiri opštine na severu, a da istovremeno ne narušavaju samostalnost lokalne samouprave.

Kada se uspostavi okvir za zajednicu koja će nadgledati nesmetano funk-



„Javni poziv za kapacitete prenosa sa granice Kosova prema susedima još uvek je pod upravom Srbije. Nikada nismo imali pristup ovom procesu čak ni kada smo uvozili i plaćali energiju.“

—NAIM BEJTULAHU,
DIREKTOR
KOSOVSKOG
OPERATERA
SISTEMA PRENOSA
ENERGIJE

99 Razgovor sa Arapijevom, obavljen u avgustu 2014. godine.

100 Razgovor sa Editom Tahiri obavljen 06.03.2014. godine. <http://www.gazetajnk.com/?cid=1,1029,833>

101 Razgovor sa Tahirijevom obavljen 21.10.2014. godine.

102 Izjava poslanika ispred LDK-a, Vjose Osmani, data 17.09.2014. godine.

cionisanje institucija, Kosovo bi trebalo da jasno stavi do znanja da ima snagu i volju da istinski održava bezbednost celokupnog manjinskog stanovništva, posebno na severu. Do tada, Srbija će napredovati u svojoj kandidaturi za EU, dok poglavlje 35 ostaje otvoreno. To će biti trenutak u kome će Srbija i Kosovo biti spremni da pregovaraju o rešenju koje se tiče statusa Kosova.

Koliko brzo će se to desiti zavisi od lidera u Prištini i Beogradu, kao i od stepena delotvornog upravljanja koje tek treba da se uspostavi u opštinama na severu. Ako dijalog i primena sporazuma nastave dosadašnjim tempom, proći će još godine i godine dok kosovsko-srpska priča završi u ormanu.

Izdaje:



INTERNEWS KOSOVA



CENTER FOR REASERCH
TRANSPARENCY AND
ACCOUNTABILITY

